

ઉપાધ્યાય શ્રી યશોવિજયજી મહારાજા વિરચિત

સજ્જનસ્તુતિદ્વાત્રિંશિકા

શબ્દશઃ વિવેચન

બત્રીશમી બત્રીશી

વિવેચક : પંડિતવર્ય શ્રી અલીશાંદ્ર ખીમજી મોતા

महामहोपाध्याय श्रीमद् यशोविजयञ्चु महाराज विरचित
द्वात्रिंशद्द्वात्रिंशिका अंतर्गत

सञ्जनस्तुतिद्वात्रिंशिका

शण्डशः विवेचन

✦ मूण ग्रंथकार तथा टीकाकार ✦

लघुहरिभद्रसूरि महामहोपाध्याय श्रीमद् यशोविजयञ्चु महाराज

✦ आशीर्वाददाता ✦

व्याख्यानवाचस्पति, शासनप्रभावक स्व. प. पू. आचार्यदेवेश
श्रीमद् विजय रामचंद्रसूरीश्वरञ्चु महाराज तथा
षड्दर्शनवेत्ता, प्राच्यनिकप्रतिभाधारक स्व. प. पू. मुनिप्रवर
श्री मोहजितविजयञ्चु महाराज तथा वर्तमान श्रुतमर्मज्ञाता विद्वान्
प. पू. आचार्य भगवंत श्रीमद् विजय युगलूषणसूरीश्वरञ्चु महाराज

✦ विवेचनकार ✦

पंडितवर्य श्री प्रवीणचंद्र भीमञ्चु मोता

✦ संकलन ✦

स्मिता डी. कोठारी

: प्रकाशक :

गतिार्थगंगा

प, जैन मर्यन्त सोसायटी, इत्तेडपुरा रोड, पालडी, अमदावाद-७.

સજ્જનસ્તુતિદ્વાત્રિંશિકા શબ્દશઃ વિવેચન

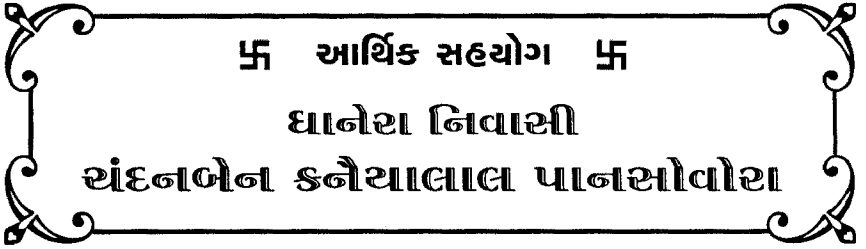
◆ વિવેચનકાર ◆

પંડિતવર્ય શ્રી પ્રવીણચંદ્ર ખીમજી મોતા

વીર સં. ૨૫૩૪ * વિ. સં. ૨૦૬૪

આવૃત્તિ : પ્રથમ * નકલ : ૫૦૦

મૂલ્ય : રૂ. ૩૫-૦૦

: મુખ્ય પ્રાપ્તિસ્થાન :

જિતાર્થગંગા

૫, જૈન મર્યાદ સોસાયટી, ફત્તેહપુરા રોડ, પાલડી, અમદાવાદ-૭.

* મુદ્રક *

નવરંગ પ્રિન્ટર્સ

આસ્ટોડીયા, અમદાવાદ-૧. ફોન : (મો.) ૯૪૨૮૫૦૦૪૦૧ (ઘર) ૨૬૬૧૪૬૦૩

卐 : प्राप्तिस्थान :卐

* અમદાવાદ :

ગીતાર્થ ગંગા

૫, જૈન મર્ચન્ટ સોસાયટી,
ફતેહપુરા રોડ, પાલડી, અમદાવાદ-૭.

☎ (૦૭૯) ૨૬૬૦૪૯૧૧, ૩૨૯૧૧૪૭૧

* મુંબઈ :

શ્રી નિકુંજભાઈ આર. ભંડારી

વિષ્ણુ મહલ, ત્રીજે માળે,
ગરવારે પેવેલીયનની સામે,
ડી-રોડ, ચર્ચગેટ, મુંબઈ-૪૦૦૦૨૦.

☎ (૦૨૨) ૨૨૯૧૪૦૪૮

શ્રી લલિતભાઈ ધરમશી

૩૦૨, ચંદનબાળા એપાર્ટમેન્ટ,
જવાહરલાલ નહેરુ રોડ,
સર્વોદય પાર્શ્વનાથનગર,
જૈન દેરાસર પાછળ, મુલુંડ (વે), મુંબઈ-૮૦.

☎ (૦૨૨) ૨૫૬૮૦૬૧૪, ૨૫૬૮૬૦૩૦

* સુરત :

ડૉ. પ્રફુલભાઈ જે. શેઠ

ડી-૧, અર્પણ એપાર્ટમેન્ટ,
બાબુ નિવાસની ગલી,
ટીમલીયાવાડ, સુરત-૩૯૫૦૦૧.

☎ (૦૨૬૧) ૩૨૨૮૬૨૩

* BANGALORE :

Shri Vimalchandji

C/o. J. NEMKUMAR & COMPANY
Kundan Market, D. S. Lane,
Chickpet Cross, Bangalore-53.
☎ (080) (O) 22875262, (R) 22259925

શ્રી નટવરભાઈ એમ. શાહ (આફ્રિકાવાળા)
ફ્લેટ નં. ૫૦૧, બ્લોક-એ, રિદ્ધિવિનાયક ટાવર,
વિજયનગર રેલ્વે કોસિંગની પાસે, નારણપુરા,
અમદાવાદ-૧૩.

☎ (૦૭૯) ૨૭૪૭૮૫૧૨

શ્રી હિમાંશુભાઈ એન. શેઠ

એ-૨/૪૧, અશોક સમ્રાટ, ત્રીજે માળે,
દક્ષતરી રોડ, ગૌશાળા લેન, બીના જ્વેલર્સની
ઉપર, મલાડ (ઈ.), મુંબઈ-૪૦૦૦૮૭.

☎ (૦૨૨) ૩૨૪૩૮૪૩૪
(મો.) ૯૩૨૨૨૬૪૮૫૧

* જામનગર :

શ્રી ઉદયભાઈ શાહ

C/o. મહાવીર અગરબત્તી વર્કસ
C-9, સુપર માર્કેટ, જયશ્રી ટોકીઝની સામે,
જામનગર-૩૬૧૦૦૧.

☎ (૦૨૮૮) ૨૬૭૮૫૧૩

* રાજકોટ :

શ્રી કમલેશભાઈ દામાણી

“જિનાજા”, ૨૭, કરણપરા,
રાજકોટ-૩૬૦૦૦૧.

☎ (૦૨૮૧) ૨૨૩૩૧૨૦

❁ પ્રકાશકીય ❁

“ગીતાર્થ ગંગા”નું મુખ્ય લક્ષ્ય તો આપણા ઉપકારી પૂર્વાચાર્યો જેવા કે પ. પૂ. આ. શ્રી હરિભદ્રસૂરીશ્વરજી મહારાજ સાહેબ, પ. પૂ. ઉપાધ્યાયજી શ્રી યશોવિજયજી મહારાજ સાહેબ આદિ રચિત જૈનશાસ્ત્રોમાં પથરાયેલાં વિવિધ પરમાર્થભૂત તત્ત્વોનાં રહસ્યોનું નય, નિક્ષેપ, વ્યવહાર, નિશ્ચય સાપેક્ષ અર્થગાંભીર્યપૂર્ણ વિશ્લેષણ કરવાનું છે, જેથી શ્રી જૈનસંઘને તે તે પદાર્થોના સર્વાંગી બોધમાં સહાય મળે. આ કાર્ય અત્યંત વિસ્તારવાળું અને ગહન છે, ઘણાં સાધુ-સાધ્વીજી ભગવંતો આમાં સહાય કરી રહ્યાં છે, અનેક શ્રાવકો અને શ્રાવિકાઓ પણ સૌ સૌને યોગ્ય કાર્યો સંભાળી રહ્યાં છે, તે અનુસાર કામ બહાર આવી રહ્યું છે અને ક્રમસર આવતું રહેશે. દરમ્યાન શ્રી સંઘમાંથી જિજ્ઞાસુ મુમુક્ષુઓ તથા શ્રાવકો-શ્રાવિકાઓ તરફથી એવી માંગ વારંવાર આવે છે કે પૂ. મુનિપ્રવર શ્રી મોહજિતવિજયજી મહારાજ સાહેબનાં તથા પ. પૂ. આ. ભ. શ્રીમદ્ વિજય યુગભૂષણસૂરીશ્વરજી મહારાજ સાહેબનાં જુદા જુદા વિષયો પરનાં અપાયેલાં વ્યાખ્યાનો તથા પંડિતવર્ય શ્રી પ્રવીણભાઈ મોતાએ વિવિધ શાસ્ત્રીય વિષયો પર કરેલાં વિવેચનો છપાવીને તૈયાર કરવામાં આવે તો સકળ શ્રી સંઘને ચોક્કસ લાભદાયી નીવડે. આવી વિનંતીઓને લક્ષ્યમાં રાખીને ટ્રસ્ટે નક્કી કર્યું છે કે આવાં વ્યાખ્યાનો તથા વિવેચનોનાં પુસ્તકો પ્રકાશિત કરવાં અને તેને માત્ર એક સંલગ્ન પ્રવૃત્તિ તરીકે સ્વીકારવી. આ કામ ગીતાર્થ ગંગાના મુખ્ય લક્ષ્યથી સહેજ ફંટાય છે, બોધની વિવિધતા અને સરળતાની દૃષ્ટિએ પણ ભિન્ન પ્રકારે છે, છતાં તત્ત્વજિજ્ઞાસુ માટે હિતકારી હોવાથી તેમ જ અતિ માંગને કારણે ઉપર્યુક્ત વિનંતી લક્ષ્યમાં રાખીને આ પ્રવૃત્તિ ચાલુ રાખેલ છે.

તત્ત્વજિજ્ઞાસુ જીવો માટે આવાં પુસ્તકો સમ્યગ્જ્ઞાન-દર્શન-ચારિત્રની આરાધનામાં ઉપયોગી થશે, તેવી આશા સહિત –

પ, જૈન મર્ચન્ટ સોસાયટી,
ફત્તેહપુરા રોડ, પાલડી, અમદાવાદ-૭.

ટ્રસ્ટીગણ
ગીતાર્થ ગંગા

સર્વ હક્ક ગીતાર્થ ગંગા ટ્રસ્ટને આધીન છે.

ગીતાર્થ ગંગાના પ્રકાશનો

પ. પૂ. મુનિપ્રવર શ્રી મોહજિતવિજયજી મહારાજ
(મોટા પંડિત મ. સા.)ના પ્રવચનના પુસ્તકો

૧. આશ્રવ અને અનુબંધ
૨. પુદ્ગલ વોસિરાવવાની ક્રિયા
૩. ચારિત્રાચાર

પ. પૂ. આ. ભ. શ્રીમદ્ વિજય યુગભૂષણસૂરીશ્વરજી મહારાજ
(પંડિત મ. સા.) કૃત, સંપાદિત અને પ્રવચનના પુસ્તકો

૧. શ્રાવકનાં બાર વ્રતોના વિકલ્પો
૨. યોગદષ્ટિસમુચ્ચય
૩. કર્મવાદ કલ્પિકા
૪. સદ્ગતિ તમારા હાથમાં !
૫. દર્શનાચાર
૬. શાસન સ્થાપના
૭. અનેકાંતવાદ
૮. પ્રશ્નોત્તરી
૯. ચિત્તવૃત્તિ
૧૦. ચાલો, મોક્ષનું સાચું સ્વરૂપ સમજીએ
૧૧. મનોવિજય અને આત્મશુદ્ધિ
૧૨. ભાગવતી પ્રવ્રજ્યા પરિચય
૧૩. ભાવધર્મ ભાગ-૧ (પ્રણિધાન)
૧૪. ભાવધર્મ ભાગ-૨ (પ્રવૃત્તિ, વિઘ્નજય, સિદ્ધિ, વિનિયોગ)
૧૫. જૈનશાસન સ્થાપના
૧૬. ચિત્તવૃત્તિ
૧૭. શ્રાવક કે વારહ વ્રત એવં વિકલ્પ
૧૮. લોકોત્તર દાનધર્મ “અનુકંપા”

૧૯. પ્રશ્નોત્તરી
૨૦. કુદરતી આફતમાં જૈનનું કર્તવ્ય
૨૧. ધર્મરક્ષા પ્રવચન શ્રેણી ભાગ-૧
૨૨. જૈનશાસન સ્વતંત્ર ધર્મ કે સંપ્રદાય ?
૨૩. જિનશાસન સ્વતંત્ર ધર્મ યા સંપ્રદાય ?
૨૪. Is Jaina Order Independent Religion or Denomination ?
૨૫. Status of religion in modern Nation State theory
૨૬. ગૃહજિનાલય મહામંગલકારી

સંપાદક :- પ. પૂ. ગણિવર્ય શ્રી અરિહંતસાગરજી મહારાજ સાહબ

૧. પાક્ષિક અતિચાર

ગીતાર્થ ગંગા દ્વારા પ્રકાશિત
અન્ય પુસ્તકોની યાદી

૧. શ્રી સમેતશિખરજીની સંવેદના	સંકલનકર્તા : જ્યોતિષભાઈ શાહ
૨. શ્રી નવપદ આરાધના વિધિ	સંકલનકર્તા : જ્યોતિષભાઈ શાહ
૩. સ્વતંત્ર ભારતમાં ધર્મ પરતંત્ર !!!!! (ગુજ.)	સંકલનકર્તા : ધર્મતીર્થ રક્ષા સમિતિ
૪. સ્વતંત્ર ભારત મેં ધર્મ પરતંત્ર !!!!! (હિન્દી)	સંકલનકર્તા : ધર્મતીર્થ રક્ષા સમિતિ
૫. Right to Freedom of Religion !!!!! (અંગ્રેજી)	સંકલનકર્તા : ધર્મતીર્થ રક્ષા સમિતિ
૬. 'રક્ષાધર્મ' અભિયાન (ગુજ.)	સંકલનકર્તા : ધર્મતીર્થ રક્ષા સમિતિ
૭. 'Rakshadharm' Abhiyaan (અંગ્રેજી)	સંકલનકર્તા : ધર્મતીર્થ રક્ષા સમિતિ

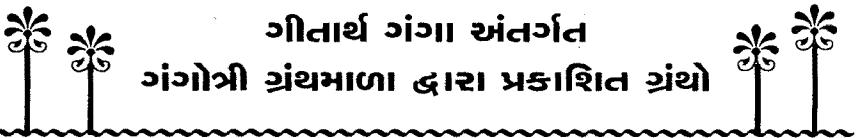
गीतार्थ गंगा द्वारा प्रकाशित
विवेचनना ग्रंथो

विवेचनकार :- पंडितवर्य श्री प्रवीणचंद्र भीमजु मोता

१. योगविंशिका शण्डशः विवेचन
२. अध्यात्मउपनिषत् प्रकरणा शण्डशः विवेचन
३. अध्यात्ममतपरीक्षा शण्डशः विवेचन भाग-१
४. अध्यात्ममतपरीक्षा शण्डशः विवेचन भाग-२
५. अध्यात्ममतपरीक्षा शण्डशः विवेचन भाग-३
६. विंशतिविंशिका शण्डशः विवेचन पूर्वार्ध
७. विंशतिविंशिका शण्डशः विवेचन उत्तरार्ध
८. आराधक-विराधक चतुर्भंगी शण्डशः विवेचन
९. सम्यक्त्व षट्स्थान चतुर्पथ शण्डशः विवेचन
१०. अध्यात्मसार शण्डशः विवेचन भाग-१
११. प्रतिमाशतक शण्डशः विवेचन भाग-१
१२. प्रतिमाशतक शण्डशः विवेचन भाग-२
१३. कूपदृष्टांत विशदीकरण शण्डशः विवेचन
१४. पंचसूत्र शण्डशः विवेचन भाग-१ (सूत्र १-२)
१५. सूत्रना परिणामदर्शक यत्नलेश भाग-१
१६. पंचसूत्र शण्डशः विवेचन भाग-२ (सूत्र ३-४-५)
१७. सामाचार्यी प्रकरणा शण्डशः विवेचन भाग-१
१८. सामाचार्यी प्रकरणा शण्डशः विवेचन भाग-२
१९. प्रतिमाशतक शण्डशः विवेचन भाग-३
२०. दानदात्रिंशिका-१ शण्डशः विवेचन
२१. मित्रादात्रिंशिका-२१ शण्डशः विवेचन
२२. योगशतक शण्डशः विवेचन
२३. पंचवस्तुक प्रकरणा शण्डशः विवेचन भाग-१
२४. योगभेददात्रिंशिका-१८ शण्डशः विवेचन
२५. योगविवेकदात्रिंशिका-१९ शण्डशः विवेचन
२६. साधुसामग्र्यदात्रिंशिका-९ शण्डशः विवेचन
२७. भिक्षुदात्रिंशिका-२७ शण्डशः विवेचन

૨૮. દીક્ષાદ્વાત્રિંશિકા-૨૮ શબ્દશઃ વિવેચન
૨૯. યોગદૃષ્ટિની સજ્ઞાય શબ્દશઃ વિવેચન
૩૦. કેવલિભુક્તિવ્યવસ્થાપનદ્વાત્રિંશિકા-૩૦ શબ્દશઃ વિવેચન
૩૧. પાતંજલયોગલક્ષણવિચારદ્વાત્રિંશિકા-૧૧ શબ્દશઃ વિવેચન
૩૨. જ્ઞાનસાર શબ્દશઃ વિવેચન
૩૩. સંચારા પોરિસી સૂત્રનો ભાવાનુવાદ અને હિંસાષ્ટક શબ્દશઃ વિવેચન
૩૪. જિનમહત્ત્વદ્વાત્રિંશિકા-૪ શબ્દશઃ વિવેચન
૩૫. સમ્યગ્દૃષ્ટિદ્વાત્રિંશિકા-૧૫ શબ્દશઃ વિવેચન
૩૬. યોગલક્ષણદ્વાત્રિંશિકા-૧૦ શબ્દશઃ વિવેચન
૩૭. મુક્તિઅદ્વેષપ્રાધાન્યદ્વાત્રિંશિકા-૧૩ શબ્દશઃ વિવેચન
૩૮. અપુનર્નધકદ્વાત્રિંશિકા-૧૪ શબ્દશઃ વિવેચન
૩૯. યોગદૃષ્ટિસમુચ્ચય શબ્દશઃ વિવેચન ભાગ-૧
૪૦. યોગદૃષ્ટિસમુચ્ચય શબ્દશઃ વિવેચન ભાગ-૨
૪૧. યોગદૃષ્ટિસમુચ્ચય શબ્દશઃ વિવેચન ભાગ-૩
૪૨. અધ્યાત્મસાર શબ્દશઃ વિવેચન ભાગ-૨
૪૩. અધ્યાત્મસાર શબ્દશઃ વિવેચન ભાગ-૩
૪૪. ચતિલક્ષણસમુચ્ચય પ્રકરણ શબ્દશઃ વિવેચન
૪૫. દૈવપુરુષકારદ્વાત્રિંશિકા-૧૭ શબ્દશઃ વિવેચન
૪૬. તારાદિત્રયદ્વાત્રિંશિકા-૨૨ શબ્દશઃ વિવેચન
૪૭. કુતર્કગ્રહનિવૃત્તિદ્વાત્રિંશિકા-૨૩ શબ્દશઃ વિવેચન
૪૮. સદ્દૃષ્ટિદ્વાત્રિંશિકા-૨૪ શબ્દશઃ વિવેચન
૪૯. પંચવસ્તુક પ્રકરણ શબ્દશઃ વિવેચન ભાગ-૨
૫૦. માર્ગદ્વાત્રિંશિકા-૩ શબ્દશઃ વિવેચન
૫૧. દેશનાદ્વાત્રિંશિકા-૨ શબ્દશઃ વિવેચન
૫૨. જિનભક્તિદ્વાત્રિંશિકા-૫ શબ્દશઃ વિવેચન
૫૩. યોગાવતારદ્વાત્રિંશિકા-૨૦ શબ્દશઃ વિવેચન
૫૪. યોગમાહાત્મ્યદ્વાત્રિંશિકા-૨૬ શબ્દશઃ વિવેચન

૧. ધર્મતીર્થ ભાગ-૧

**‘દ્વાત્રિંશદ્દ્વાત્રિંશિકા’ ગ્રંથની ‘સજ્જનસ્તુતિદ્વાત્રિંશિકા’ના
શબ્દશઃ વિવેચન વેળાએ સંકલના**

એકત્રીસમી બત્રીશીમાં મુક્તિનું સ્વરૂપ બતાવ્યું. તે મુક્તિને પ્રાપ્ત કરવા માટે જેઓ સર્વજ્ઞે કહેલા યોગમાર્ગમાં સમ્યગ્ ઉદ્યમ કરે છે, તેઓ સજ્જન પુરુષો છે. તે સજ્જન પુરુષોની સ્તુતિ કરતાં ગ્રંથકારશ્રી કહે છે –

‘સજ્જન’ એ પ્રકારનો ત્રણ વર્ણવાળો શબ્દ બતાવે છે કે આ પુરુષ જગતમાં સર્વજ્ઞના વચન અનુસાર યોગમાર્ગમાં પ્રવૃત્તિ કરનાર સજ્જન પુરુષ છે. તેથી કોઈ ખલપુરુષ તેઓના દોષોનું ઉદ્ભાવન કરે તોપણ તે દોષોથી તે ઉત્તમ પુરુષમાં શંકા થતી નથી.

વળી, સજ્જનો કેવા હોય છે તે બતાવવા માટે શ્લોક-૪માં સજ્જનને ગરુડની ઉપમા આપી છે. તેથી પણ એ નક્કી થાય છે કે સજ્જનોના હૈયામાં સદા પુરુષોત્તમ એવા તીર્થંકરોનું સ્થાન છે, અને તેઓ હંમેશાં દીર્ઘદૃષ્ટિથી તત્ત્વને જોનારા હોય છે, પરંતુ ક્યારેય વિસંવાદી વચનો બોલનારા હોતા નથી.

વળી, સજ્જનો ઉત્તમ પુરુષોના ગુણોને ગ્રહણ કરવાના યત્નવાળા હોય છે, જ્યારે ખલપુરુષો ધર્મની પ્રવૃત્તિ કરતા હોય તોપણ તેઓની બુદ્ધિ હંમેશાં પૂર્વના મહાપુરુષોનાં દૂષણો કાઢવામાં પ્રવર્તે છે.

વળી, સજ્જન પુરુષો પૂર્વના મહાપુરુષોના ગ્રંથોને ભણીને પોતાના તે વચનોના સ્મરણ અર્થે અને યોગ્ય જીવોના ઉપકાર અર્થે નવી રચના કરે છે; પરંતુ જેઓ ધર્મ કરવાની મતિવાળા છે, છતાં જેઓની વક્ બુદ્ધિ છે, તેઓ કહે છે કે આગમ વિદ્યમાન હોવા છતાં આ ગ્રંથોની રચના કરવી ઉચિત નથી. ખલના તે પ્રકારના વચનથી લોકોને ભ્રમ ન થાય માટે પૂ. હરિભદ્રસૂરિજીના વચનને ગ્રહણ કરીને ગ્રંથકારશ્રીએ તેનો ઉત્તર આપતાં કહ્યું કે આગમરૂપી સમુદ્રમાં પ્રવેશ કરવા માટે આ અમારી રચના છે, પરંતુ અમે કંઈક નવું કહીએ છીએ, એ પ્રકારના મદથી આ ગ્રંથરચના નથી.

વળી, ખલપુરુષો કહે છે કે “નવા ગ્રંથની રચનાથી તો પૂર્વ પૂર્વ સૂરિઓની હીલના થાય છે; કેમ કે તેઓના ગ્રંથોને છોડીને તમારા ગ્રંથોથી તમારું મહત્ત્વ

વધશે.” ખલના તે વચનથી પ્રેરાઈને સજ્જનોની પ્રવૃત્તિમાં કોઈ શંકા કરે તેના નિવારણ માટે ગ્રંથકારશ્રી કહે છે -

પિતાના વચનને કહેનારા બાળના વચનથી પિતાના વચનની હીલના થતી નથી, તેમ પૂર્વસૂરિઓના વચનને કહેનારા અમારા વચનથી પૂર્વસૂરિઓની હીલના થતી નથી.

વળી, દુર્જન શંકા કરે છે કે “નવા ગ્રંથની રચનાથી પૂર્વના સૂરિઓના ગ્રંથોનું અધ્યયન અલ્પ થશે.” તેને પણ ઉત્તર આપતાં સજ્જન કહે છે કે “નવી ગ્રંથરચનાથી પૂર્વસૂરિઓના પદાર્થોનું પોતાને સ્મરણ થશે, અન્ય જીવોને પણ પૂર્વસૂરિઓના વચનોના રહસ્યની પ્રાપ્તિ થશે અને પૂર્વસૂરિઓના પદાર્થોનું મનન કરવાથી પોતાને પણ નવી મતિ પ્રાપ્ત થશે. તેથી નવા ગ્રંથની રચનામાં કોઈ દોષ નથી.

આ રીતે સજ્જનોની પ્રવૃત્તિ શક્તિના પ્રકર્ષથી શાસ્ત્ર અધ્યયનની, અને શાસ્ત્ર અધ્યયન કર્યા પછી નવા નવા ગ્રંથોની રચનાની છે અને તે કેવળ સ્વ-પરના ઉપકારરૂપ છે, તેમ બતાવીને ગ્રંથકારશ્રીએ પોતાના ઉપર કરેલ પૂ. ગુરુ નયવિજયજીના ઉપકારનું સ્મરણ કરીને તેમની સ્તુતિ કરેલ છે. સજ્જન પુરુષો હંમેશાં કોઈનો સામાન્ય ઉપકાર પણ ભૂલે નહિ તેવા હોય છે, જ્યારે પોતાના ગુરુએ તો પોતાના માટે ઘણો શ્રમ કરીને પોતાને વિદ્વાન બનાવ્યા છે, તેથી તેમનું સ્મરણ કરીને ગ્રંથકાર પોતાની સજ્જનતા વ્યક્ત કરે છે.

છન્નસ્થતાને કારણે આ ગ્રંથના વિવેચનમાં વીતરાગ પરમાત્માની આજ્ઞાવિરુદ્ધ કે ગ્રંથકારશ્રીના આશયવિરુદ્ધ અજ્ઞાણતાં કંઈ પણ લભાયું હોય તો ત્રિવિધે ત્રિવિધે ‘મિચ્છા મિ દુક્કંડં’ માંગું છું.

વિ. સં. ૨૦૬૪, ચૈત્ર વદ-૩,
તા. ૨૩-૪-૨૦૦૮, બુધવાર
૩૦૨, વિમલવિહાર,
સરસ્વતી સોસાયટી,
પાલડી, અમદાવાદ-૭.

- પ્રવીણચંદ્ર ખીમજી મોતા

સંપાદિકાનું કથન

દ્વાત્રિંશદ્વાત્રિંશિકા ગ્રંથના કર્તા ઉપાધ્યાય શ્રી યશોવિજયજી મહારાજ જૈનશાસનમાં ખૂબ પ્રસિદ્ધ છે. જૈનશાસનમાં ઉપાધ્યાયજી મહારાજના વચનો ટંકશાળી વચનો ગણાય છે.

ગ્રંથકારશ્રીએ સજ્જનનાં ગુણોનું રમણીય વર્ણન આ “આ સજ્જનસ્તુતિ” બત્રીશીમાં કરેલ છે. સામાન્ય રીતે લોકમાં સદાચારો પાળે તે ‘સજ્જન’ તરીકે ઓળખાય છે. અહીં, જેના હૈયામાં ભગવાનના વચનોને સમ્યક્ જાણવાનો વત્ન કરીને મોક્ષમાર્ગમાં પ્રવૃત્ત બને તે સર્વને ‘સજ્જન’ તરીકે ઓળખાવેલ છે.

સજ્જન પુરુષો યોગ્ય જીવોના ઉપકાર અર્થે ગ્રંથની રચના કરે તેમ પૂ. પ્રવિણભાઈ મોતાએ ઉપાધ્યાયજી મહારાજ સાહેબની બત્રીશી ઉપર અલગ અલગ ગ્રંથની રચના કરી આપણા પર મહાન ઉપકાર કર્યો છે.

આ ગ્રંથમાં સતત માર્ગદર્શન અને પ્રેરણા આપવા બદલ પૂ.સા.શ્રી ચારુનંદિતાશ્રીજી મ. સા.નો ઉપકાર ભૂલી શકાય તેમ નથી. પ્રસ્તુત ગ્રંથની પ્રશસ્તિનાં વિવેચનનાં કાર્યમાં પૂ. સાધ્વીશ્રી કલ્પનંદિતાશ્રીજી મ. સા.નો જે સહયોગ મળ્યો તે બદલ તેમનો ઉપકાર ભૂલી શકાય તેમ નથી. આજના કાળમાં ૭૮ વર્ષની ઉંમરે પણ સેવાભાવી અને જ્ઞાનપ્રેમી પૂ. શાંતિલાલ શિવલાલ શાહે પ્રુફ-સંશોધનનું કાર્ય કરીને જરૂરી સૂચનો કર્યા છે તેને આપણું અહોભાગ્ય સમજું છું.

આજના કાળમાં જ્યારે સજ્જનો મળવા દુર્લભ બનતા જાય છે ત્યારે ભગવાનનાં શાસનના પરમાર્થને જાણનારા સજ્જન પુરુષોની અવિચ્છિન્ન પરંપરા પ્રાપ્ત થતી રહે એ જ અપેક્ષા.

ગ્રંથકારશ્રી અને વિવેચનકારશ્રીનાં આશયથી અને જિનેશ્વરદેવની આજ્ઞાથી વિરુદ્ધ લખાયું હોય તે બદલ “મિચ્છા મિ દુક્કડમ્”.

વિ.સં. ૨૦૬૪, ફા. સુ. ૧૩,

બુધવાર, ૧૯-૩-૨૦૦૮.

૧૨, બેંક ઓફ ઈન્ડિયા સોસાયટી,

ઉસ્માનપુરા, અમદાવાદ-૩૮૦ ૦૧૩.

— સ્મિતા ડી. કોઠારી

❧ અનુક્રમણિકા ❧

શ્લોક નં.	વિષય	પાના નં
૧.	સજ્જન પ્રત્યેના પક્ષપાતથી થતું ફળ.	૧-૨
૨.	સજ્જનની હાજરીમાં દુર્જનોનું અમહત્ત્વ.	૨-૩
૩.	દુર્જન અને સજ્જનનો પ્રકૃતિભેદ.	૩-૪
૪.	ભગવાનના વચન અનુસાર મોક્ષમાર્ગમાં પ્રવૃત્તનો સજ્જન તરીકે સ્વીકાર.	૪-૬
૫-૬-૭.	સજ્જન અને દુર્જનની પ્રકૃતિનો ભેદ.	૬-૧૦
૮.	દુર્જનોથી શ્રુતનો વિનાશ અને સજ્જનોથી શ્રુતનું રક્ષણ.	૧૦-૧૧
૯.	ઉત્તમ પુરુષોની રચનાથી દુર્જન અને સજ્જનોને થતા ભાવો.	૧૧-૧૨
૧૦.	સજ્જનોના અનુગ્રહથી યોગ્ય જીવોનું દુર્જનથી રક્ષણ.	૧૨-૧૩
૧૧.	ઉત્તમ પુરુષોની રચનાથી દુર્જનને થતો ભાવ અને સજ્જનને થતો ભાવ.	૧૩-૧૪
૧૨-૧૩.	ખલને પીડા થવા છતાં ઉત્તમ પુરુષોથી શ્રુતરચનાનો અત્યાગ.	૧૫-૧૭
૧૪-૧૫-૧૬-૧૭.	વિંશિકાના આધારથી નવા ગ્રંથની રચનામાં ખલના આક્ષેપનો પરિહાર.	૧૭-૨૪
૧૮.	સજ્જનની સ્તુતિ.	૨૪-૨૫
૧૯-૨૯.	ગ્રંથકારની પરંપરામાં થયેલા સજ્જન પુરુષોની સ્તુતિ.	૨૫-૩૮
૩૦.	ગ્રંથકારે પૂર્વના મહાપુરુષોના ગ્રંથોમાંથી પદાર્થો ગ્રહણ કરીને પ્રસ્તુત ગ્રંથની જે રચના કરી છે, તે રચનાનું પ્રયોજન.	૩૮-૩૯
૩૧.	સજ્જનના અનુગ્રહથી પ્રસ્તુત ગ્રંથની સફળતા.	૪૦
૩૨.	જૈનેન્દ્રશાસનનું માહાત્મ્ય.	૪૧-૪૩
	દ્વાત્રિંશદ્વાત્રિંશિકા ગ્રંથની પ્રશસ્તિ	૪૪-૫૪

ॐ ह्रीं अहं नमः ।
ॐ ह्रीं श्रीशङ्खेश्वरपार्श्वनाथाय नमः ।
ऐं नमः ।

न्यायविशारद-न्यायाचार्य-श्रीमद्यशोविजयोपाध्यायविरचिता
स्वोपज्ञवृत्तियुता

द्वात्रिंशद्द्वात्रिंशिका

अन्तर्गत

सज्जनस्तुतिद्वात्रिंशिका-३२

पूर्व मुक्तिभत्रीशी साथे प्रस्तुत सज्जनस्तुति भत्रीशीनो संबंध :-

पूर्व भत्रीशीमां मुक्तिनुं स्वरूप अताव्युं, उवे सज्जन पुरुष भगवानना वयन अनुसार योगमार्गने सेवीने मोक्षपदनी आराधना करनारा छे, माटे मोक्षनुं वर्णन कर्या पछी मोक्षमार्गमां प्रस्थित अेवा सज्जन पुरुषनी स्तुति करवा ग्रंथकारश्रीअे “सज्जनस्तुति” नामनी भत्रीशीनी रचना करेल छे.

श्लोक :-

नाम सज्जन इति त्रिवर्णकं, कर्णकोटरकुटुंबि चेद् भवेत् ।

नोल्लसन्ति विषशक्तयस्तदा, दिव्यमन्त्रनिहताः खलोक्तयः ॥१॥

अन्वयार्थ :-

सज्जन इति त्रिवर्णकं नाम=सज्जन अे प्रमाणुं त्रिण वर्णवानुं नाम कर्णकोटरकुटुंबि=कर्णकोटरकुटुंबी चेद् भवेत् तदा=अे थाय तो दिव्यमन्त्र-निहताः=दिव्यमंत्रथी उपायेली अेवी विषशक्तयः खलोक्तयः=विषशक्तिवाणी भलनी उक्तिअो नोल्लसन्ति=उल्लास पावती नथी. ॥१॥

શ્લોકાર્થ :-

સજ્જન એ પ્રમાણેનું ત્રણ વર્ણવાળું નામ, જો કર્ણકોટરકુટુંબી થાય તો દિવ્યમંત્રથી હણાયેલી એવી વિષશક્તિવાળી ખલની ઉક્તિઓ ઉલ્લાસ પામતી નથી. ॥૧॥

ભાવાર્થ :-

આ પુરુષ ‘સજ્જન’ છે એ પ્રકારનું ત્રણ અક્ષરવાળું નામ કાનનું કુટુંબી બને=આત્મામાં સ્થિર નિર્ણયરૂપ બને, તો ‘સજ્જન’ એ પ્રકારના દિવ્યમંત્રથી હણાયેલી વિષશક્તિવાળી ખલની ઉક્તિઓ તે સાંભળનાર પુરુષના ચિત્તમાં ઉલ્લાસ પામતી નથી અર્થાત્ કોઈ ખલ પુરુષ સજ્જન પુરુષમાં દોષનું ઉદ્ભાવન કરે ત્યારે વિષશક્તિવાળી એવી ખલની ઉક્તિઓ તે શ્રોતાના ચિત્તમાં પ્રવેશ પામતી નથી; કેમ કે આ સજ્જન છે તેવા નિર્ણયરૂપ દિવ્યમંત્રથી તે ખલની ઉક્તિઓ હણાયેલી થાય છે. ॥૧॥

અવતરણિકા :-

પૂર્વ શ્લોકમાં કહ્યું કે “આ પુરુષ સજ્જન છે” એવો નિર્ણય થયા પછી કોઈ ખલ પુરુષ તેના માટે અનુચિત દોષો ઉદ્ભાવન કરે તોપણ તે ખલ પુરુષના વચનથી આ સજ્જન નથી એવો ભાવ થતો નથી. કેમ થતો નથી ? એમાં યુક્તિ આપે છે -

શ્લોક :-

સ્યાદ્બલી બલમિહ પ્રદર્શયેત્, સજ્જનેષુ યદિ સત્સુ દુર્જનઃ ।

કિં બલં નુ તમસોઽપિ વર્ણયતે, યદ્ ભવેદસતિ ભાનુમાલિનિ ॥૨॥

અન્યથાર્થ :-

ઇહ=અહીં=જગતમાં યદિ સત્સુ સજ્જનેષુ=જો સજ્જન હોતે છતે અર્થાત્ જો સજ્જન અબલિષ્ઠ હોતે છતે સ્યાદ્બલી દુર્જનઃ=કથંચિત્ બલી એવો દુર્જન બલં પ્રદર્શયેત્=બળ બતાવે (છતાં) અસતિ ભાનુમાલિનિ=સૂર્ય નહિ હોતે છતે યદ્ ભવેત્=જે હોય=જે અંધકાર હોય તમસોઽપિ બલં=તે અંધકારનું

પણ બળ કિં નુ વર્ણ્યતે=શું વર્ણન કરાય છે ? અર્થાત્ અંધકારના બળની પ્રશંસા કરાતી નથી. ॥૨॥

શ્લોકાર્થ :-

અહીં=જગતમાં, જો સજ્જન હોતે છતે=જો સજ્જન અબલિષ્ઠ હોતે છતે, કથંચિત્ બલી એવો દુર્જન બળ બતાવે (છતાં) સૂર્ય નહિ હોતે છતે જે હોય=જે અંધકાર હોય તે અંધકારનું પણ બળ શું વર્ણન કરાય છે ? અર્થાત્ તે અંધકારના બળની પ્રશંસા કરાતી નથી. ॥૨॥

✽ ‘તમસોઽપિ’માં ‘અપિ’થી એ કહેવું છે કે પ્રકાશનું બળ તો વર્ણન કરાય પરંતુ શું અંધકારનું બળ પણ વર્ણન કરાય ? અર્થાત્ કરાય નહિ.

ભાવાર્થ :-

આ જગતમાં સજ્જનો હોય, છતાં તેઓ બહુ તપતા પુણ્યવાળા ન હોય અને કથંચિત્ બલવાન એવો દુર્જન પોતાનું બળ બતાવે, જેથી સજ્જનો લોકમાં ગ્રાહ્ય ન બને અને બલવાન એવા દુર્જનનાં વચનો લોકમાં ગ્રાહ્ય બને, તોપણ જેના હૈયામાં “આ સજ્જન છે” એવો નિર્ણય છે, તે પુરુષ બલી એવા દુર્જનનાં ગુણાગાનો કરે નહિ. કેમ ગુણાગાનો કરે નહિ ? તેમાં યુક્તિ આપે છે.

જેમ સૂર્ય ન હોય ત્યારે જે અંધકાર પોતાનું અસ્તિત્વ ધરાવે છે, તેવા અંધકારના પણ બલની ક્યારેય પ્રશંસા કરાય ? અર્થાત્ કરાય નહિ. તેમ સૂર્યના જેવા પ્રકૃષ્ટ તપતા પુણ્યવાળા સજ્જનો ન હોય ત્યારે અંધકારના બળ જેવા દુર્જનોનું બળ વર્તે છે, તોપણ જે શિષ્ટ પુરુષ છે તે ક્યારેય દુર્જનોના બળને જોઈને તેમની પ્રશંસા કરે નહિ અને તેમના વચનને ગ્રહણ કરીને સજ્જનોને દોષવાળા સ્વીકારે નહિ; કેમ કે “સજ્જન” એ પ્રકારના દિવ્યમંત્રથી ખલની વિષશક્તિઓ હણાયેલી છે, એ પ્રમાણે પૂર્વગાથા સાથે સંબંધ છે. ॥૨॥

અવતરણિકા :-

શ્લોક-૧માં કહેલ કે જેઓને સજ્જન પ્રત્યેનો પક્ષપાત છે, તેઓ “આ સજ્જન છે” તેવો નિર્ણય થયા પછી ખલની ઉક્તિઓથી પણ તે સજ્જનને દૂષિત કરતા નથી. કેમ દૂષિત કરતા નથી ? તે સ્પષ્ટ કરવા માટે ગાથા-

૨માં કહ્યું કે સજ્જનો કદાચ એવા બળવાન ન હોય અને દુર્જનો કથંચિત્ બળવાન હોય તોપણ શિષ્ટ પુરુષ તે દુર્જનની પ્રશંસા કરે નહિ. હવે દુર્જનની પ્રકૃતિ કેવી છે ? અને સજ્જનની પ્રકૃતિ કેવી છે ? તે બતાવતાં કહે છે -

શ્લોક :-

દુર્જનસ્ય રસના સનાતનીં, સદ્ગતિં ન પરુષસ્ય મુચ્ચતિ ।

સજ્જનસ્ય તુ સુધાઽતિશાયિનઃ, કોમલસ્ય વચનસ્ય કેવલમ્ ॥૩॥

અન્યથાર્થ :-

દુર્જનસ્ય રસના=દુર્જનની રસના પરુષસ્ય સનાતનીં સદ્ગતિં=કઠોર શબ્દની સદા સંગતિને ન મુચ્ચતિ=મૂકતી નથી તુ=વળી સજ્જનસ્ય=સજ્જનની રસના કેવલમ્ સુધાઽતિશાયિનઃ=કેવલ અમૃતથી અતિશાયી એવા કોમલસ્ય વચનસ્ય=કોમળ વચનની સંગતિને સદા મૂકતી નથી. ॥૩॥

શ્લોકાર્થ :-

દુર્જનની રસના કઠોર શબ્દની સંગતિને સદા મૂકતી નથી. વળી, સજ્જનની રસના કેવલ અમૃતથી અતિશાયી એવા કોમલ વચનની સંગતિને મૂકતી નથી. ॥૩॥

ભાવાર્થ :-

દુર્જનનો સ્વભાવ હોય છે કે ગુણવાન પુરુષમાં પણ છિદ્રો શોધીને તેમના વિષયક હંમેશાં કઠોર વચનો કહે છે અર્થાત્ તેમની નિંદાને કરનારાં વચનો કહે છે. સજ્જન પુરુષો સર્વ જીવો પ્રત્યે દયાળુ સ્વભાવવાળા હોય છે. તેઓ કોઈનું હિત થાય તેવાં અમૃત જેવાં વચનો સુંદર ભાષામાં કહે છે તથા કોઈનું અહિત થાય નહિ, કોઈનું ચિત્ત દુભાય નહિ, તેવા વચનપ્રયોગો કરે છે. ॥૩॥

અવતરણિકા :-

ગરુડની ઉપમાથી સજ્જનનું સ્વરૂપ બતાવે છે -

શ્લોક :-

યા દ્વિજિહ્વદલના ઘનાડડરાદ્યાત્મનીહ પુરુષોત્તમસ્થિતિઃ ।
યાપ્યનન્તગતિરેતયેષ્યતે, સજ્જનસ્ય ગરુડાડનુકારિતા ॥૪॥

અન્વયાર્થ :-

ઇહ=અહીં=સંસારમાં યા દ્વિજિહ્વદલના=જે દ્વિજિહ્વની દલના છે=સાપની દલના છે ઘનાડડરાદ=ઘન આદરથી=અત્યંત આદરથી આત્મનિ=આત્મામાં યા પુરુષોત્તમસ્થિતિઃ=જે પુરુષોત્તમની સ્થિતિ છે યા અપિ=જે પણ અનન્તગતિઃ=અનંતગતિ છે એતયા=એનાથી સજ્જનસ્ય ગરુડાડનુકારિતા=સજ્જનની ગરુડ અનુકારિતા=ગરુડ તુલ્યતા ઇષ્યતે=ઈચ્છાય છે. ॥૪॥

શ્લોકાર્થ :-

અહીં=સંસારમાં, જે દ્વિજિહ્વની દલના છે=સાપની દલના છે, ઘન આદરથી આત્મામાં જે પુરુષોત્તમની સ્થિતિ છે, જે પણ અનંતગતિ છે, એનાથી સજ્જનની ગરુડ અનુકારિતા=ગરુડ તુલ્યતા ઈચ્છાય છે. ॥૪॥

ભાવાર્થ :-

(૧) ગરુડ પક્ષી સાપનો વિનાશ કરે છે. (૨) ગરુડ પક્ષી પુરુષોત્તમ એવા વિષ્ણુનું વાહન છે. (૩) ગરુડ પક્ષી આકાશમાં અત્યંત દૂર દૂર જાય છે, તેથી અનંતગતિવાળું છે. ગરુડના આ ત્રણ ભાવોને સામે રાખીને સજ્જન પુરુષો ગરુડ તુલ્ય છે, તેમ પ્રસ્તુત શ્લોકમાં બતાવેલ છે.

જેમ ગરુડ પક્ષી બે જીભવાળા એવા સાપનો વિનાશ કરે છે, તેમ સજ્જન પુરુષો બે વિરોધી વચનો બોલવાને અનુકૂળ એવા ભાવનો પોતાનામાં વિનાશ કરે છે અર્થાત્ પોતે પૂર્વમાં કંઈક કીધેલું હોય તે વચનથી પોતાને કાંઈક અનર્થ દેખાય તોપણ પોતાના તે વચનથી ફરી જતા નથી અથવા પૂર્વનાં વચનો અને પછીનાં વચનો પરસ્પર વિરોધી થાય તેવું બોલતા નથી, પરંતુ વિચારીને ઉચિત વચનો બોલનારા હોય છે. તેથી પોતાનામાં બે વચન બોલવારૂપ દ્વિજિહ્વત્વનું દલન કરનારા છે.

વળી, જેમ ગરુડ પક્ષી પુરુષોત્તમ એવા વિષ્ણુનું વાહન છે, તેથી પોતાના

આત્મા ઉપર વિષ્ણુને સ્થાપન કરે છે, તેમ સજ્જન પુરુષ પોતાના આત્મામાં પુરુષોત્તમ એવા તીર્થંકરોને સ્થાન આપે છે અર્થાત્ તીર્થંકરના વચનોનું સ્મરણ કરીને સર્વ ઉચિત પ્રવૃત્તિ કરનારા હોય છે.

વળી, જેમ ગરુડ પક્ષી અનંત એવા આકાશમાં ગતિ કરે છે, તેમ સજ્જન પુરુષો પણ આત્માને ભવના અંતની પ્રાપ્તિ ન થાય અર્થાત્ સંસારમાં ભવના વિનાશને કારણે જે ભવના અંતની પ્રાપ્તિ થાય છે, તેવા ભવના અંતની પ્રાપ્તિ અત્યાર સુધી થઈ રહી છે તે ક્યારેય ન થાય તેવા અંત વગરના મોક્ષ તરફ ગતિ કરે છે.

આ ત્રણ ભાવોથી સજ્જન પુરુષોની ગરુડ અનુકારિતા છે=ગરુડ પક્ષીને અનુસરવાપણું છે.

આનાથી એ ફલિત થાય કે સજ્જન પુરુષો ક્યારેય અસંબદ્ધ વચનો બોલતા નથી, વિચારીને જે કંઈ બોલે છે તેમાં ફરતા નથી, અને હૈયામાં વીતરાગના વચનને સ્થાન આપે છે અને સદા સંસારના અંતનું કારણ બને તેવા યોગમાર્ગને સેવે છે. માટે સજ્જનો ગરુડને અનુસરનારા છે. ॥૪॥

અવતરણિકા :-

વળી, સજ્જનોની અને ખલપુરુષોની પ્રકૃતિના ભેદને દૃષ્ટાંતથી બતાવે છે -

શ્લોક :-

સજ્જનસ્ય વિદુષાં ગુણગ્રહે, દૂષણે નિવિશતે ખલસ્ય ધીઃ ।

ચક્રવાકદૃગહર્પતેર્દ્યુતૌ, ધૂકદૃક્ તમસિ સઙ્ગમઙ્ગતિ ॥૫॥

અન્વયાર્થ :-

વિદુષાં ગુણગ્રહે=વિદ્વાનોના ગુણગ્રહણમાં સજ્જનસ્ય ધીઃ=સજ્જનની બુદ્ધિ નિવિશતે=નિવેશ પામે છે ખલસ્ય=ખલની બુદ્ધિ દૂષણે=દૂષણમાં=વિદ્વાનોને દૂષણ આપવામાં નિવેશ પામે છે. ચક્રવાકદૃગહર્પતેર્દ્યુતૌ=ચક્રવાક પક્ષીની દૃષ્ટિ સૂર્યની ધૃતિમાં સઙ્ગમઙ્ગતિ=સંગને કરે છે ધૂકદૃક્ તમસિ=ધુવડ પક્ષીની દૃષ્ટિ અંધકારમાં સંગને કરે છે. ॥૫॥

શ્લોકાર્થ :-

સજ્જનની બુદ્ધિ વિદ્વાનોના ગુણગ્રહણમાં નિવેશ પામે છે, ખલની બુદ્ધિ દૂષણમાં=વિદ્વાનોને દૂષણ આપવામાં, નિવેશ પામે છે. ચક્રવાક પક્ષીની દૃષ્ટિ સૂર્યની ધૃતિમાં સંગને કરે છે. ઘુવડ પક્ષીની દૃષ્ટિ અંધકારમાં સંગને કરે છે. ॥૫॥

ભાવાર્થ :-

વિદ્વાન પુરુષોના ગુણો સૂર્યના પ્રકાશ જેવા તત્ત્વને બતાવનારા છે, અને જેમ ચક્રવાક પક્ષીની દૃષ્ટિ સૂર્યની ધૃતિના સંગને કરે છે અર્થાત્ સૂર્યની કાંતિમાં ચક્રવાક પક્ષી ખીલી ઊઠે છે, તેમ સજ્જન પુરુષો તત્ત્વને પ્રકાશ કરનારા એવા વિદ્વાન પુરુષોના ગુણોમાં બુદ્ધિને સ્થાપન કરે છે, જેથી વિદ્વાનોના ગુણોના ગ્રહણથી સજ્જનોના ગુણોની વૃદ્ધિ થાય છે. વળી, જેમ ઘુવડ અંધકારના સંગને કરે છે, તેમ ઘુવડ જેવા ખલ પુરુષો વિદ્વાનોના ગુણોનો ત્યાગ કરીને તેઓમાં દૂષણ જોવા માટે યત્ન કરે છે, તેથી પોતાના આત્માનો વિનાશ કરે છે. ॥૫॥

અવતરણિકા :-

વળી, દુર્જનો સજ્જનોને ઉપકાર કરે છે, તેમ બતાવીને દુર્જનની દુર્જનતા પણ સજ્જનો માટે ઉપકારી છે, તે બતાવતાં કહે છે -

શ્લોક :-

દુર્જનૈરિહ સતામુપક્રિયા, તદ્વચોવિજયકીર્તિસમ્ભવાત્ ।

વ્યાતનોતિ જિતતાપવિપ્લવાં, વહ્નિરેવ હિ સુવર્ણશુદ્ધતામ્ ॥૬॥

અન્વયાર્થ :-

ઈહ=અહીં=સંસારમાં, દુર્જનૈઃ=દુર્જન વડે સતામુપક્રિયા=સજ્જનો ઉપર ઉપકાર કરાય છે; તદ્વચોવિજયકીર્તિસમ્ભવાત્=કેમ કે તેમના વચનના વિજયથી કીર્તિનો સંભવ છે=દુર્જનોના આક્ષેપકારી વચનોને સજ્જન પુરુષો સમભાવથી સહન કરીને જે વિજય કરે છે તેનાથી સજ્જન પુરુષોની કીર્તિનો સંભવ

છે. હિ=જે કારણથી જિતતાપવિપ્લવાં=જીત્યો છે તાપનો વિપ્લવ જેણે એવી સુવર્ણશુદ્ધતામ્=સુવર્ણની શુદ્ધતાને વહિનરેવ વ્યાતનોતિ=અગ્નિ જ વિસ્તારે છે. ॥૬॥

શ્લોકાર્થ :-

અહીં=સંસારમાં, દુર્જનો વડે સજ્જનો ઉપર ઉપકાર કરાય છે; કેમ કે તેમના વચનના વિજયથી કીર્તિનો સંભવ છે=દુર્જનોના આક્ષેપકારી વચનોને સજ્જન પુરુષો સમભાવથી સહન કરીને જે વિજય કરે છે તેનાથી સજ્જન પુરુષોની કીર્તિનો સંભવ છે. હિ=જે કારણથી, જીત્યો છે તાપનો વિપ્લવ જેણે એવી સુવર્ણની શુદ્ધતાને અગ્નિ જ વિસ્તારે છે. ॥૬॥

ભાવાર્થ :-

પૂર્વશ્લોકમાં કહ્યું તેમ દુર્જનો વિદ્વાનોને દૂષણ આપવા યત્ન કરે છે, પરંતુ સજ્જન પુરુષો તેમના વચનને સાંભળીને મોહથી આકુળ થતા નથી, પણ મધ્યસ્થ બુદ્ધિ રાખીને વિચારે છે કે દુર્જનો જે દૂષણ આપે છે, તે દૂષણો જો મારામાં હોય તો મારે તે દૂષણોને દૂર કરવા માટે યત્ન કરવો જોઈએ, અને જો તે દૂષણો મારામાં ન હોય તો દુર્જનોના તે વચનથી કૂપિત થવાથી મારે શું ? એમ વિચારીને સજ્જનો દુર્જનોના વચનથી દુભાયા વગર સર્વત્ર ઉચિત પ્રવૃત્તિ કરનારા હોય છે. આથી દુર્જનોના વચનનો વિજય કરવાથી શિષ્ટ લોકોમાં સજ્જનોની કીર્તિ વિસ્તાર પામે છે, અને સજ્જનો વિશેષરૂપે શિષ્ટ લોકોથી ગ્રાહ્ય બને છે. આ રીતે દુર્જનો વડે સત્પુરુષો ઉપર ઉપકાર થાય છે અર્થાત્ દુર્જનોના દૂષણથી સત્પુરુષો વિશેષરૂપે જગતમાં સજ્જનરૂપે પ્રગટ થાય છે.

જેમ વસ્તિના તાપને સહન કરીને તે તાપના ઉપદ્રવને જીતનાર સુવર્ણની શુદ્ધતાને વસ્તિ જ કરે છે. તેમ ઉત્તમ પુરુષોની ઉત્તમતાનો દુર્જનો જ વિસ્તાર કરે છે. ॥૬॥

અવતરણિકા :-

સજ્જનની અમૃત જેવી વાણીનું સ્વરૂપ બતાવે છે -

શ્લોક :-

યા કલઙ્કિવસતેર્ન સક્ષયા, યા કદાપિ ન ભુજઙ્ગસઙ્ગતા ।
ગોત્રભિત્સદસિ યા ન સા સતાં, વાચિ કાચિદતિરિચ્યતે સુધા ॥૭॥

અન્યવાર્થ :-

યા સક્ષયા=સક્ષય એવી જે=સુધા=અમૃત ન કલઙ્કિવસતે:=કલંકીની વસ્તીથી નથી=ચંદ્રના સ્થાનથી નથી. ભુજઙ્ગસઙ્ગતા=ભુજંગની સાથે સંગતાવાળી યા=જે=જે સુધા ન કદાપિ=ક્યારેય પણ નથી ગોત્રભિત્સદસિ= ઈન્દ્રની સભામાં યા=જે=જે સુધા ન=નથી સા=તે કાચિત્ સુધા=કોઈક સુધા સતાં વાચિ=સંતોની વાણીમાં અતિરિચ્યતે=વિશેષ પ્રકારની છે. ॥૭॥

શ્લોકાર્થ :-

સક્ષય એવી જે=સુધા, કલંકીની વસતીથી નથી=ચંદ્રના સ્થાનથી નથી, ભુજંગની સાથે સંગતાવાળી જે ક્યારેય પણ નથી, ઈન્દ્રની સભામાં જે નથી, તે કોઈક સુધા સંતોની વાણીમાં વિશેષ પ્રકારની છે. ॥૭॥

ભાવાર્થ :-

લોકમાં પ્રચલિત છે કે ચંદ્રમાંથી સુધા=અમૃત ઝરે છે અર્થાત્ શીતળતા ઝરે છે, પરંતુ તે સુધા ક્ષય પામનાર હોવાથી સંત પુરુષોની વાણીમાં રહેલી સુધા જેવી નથી. વળી, સંત પુરુષોની વાણીમાં રહેલી સુધા ક્યારેય ભુજંગ સાથે સંગતા કરે તેવા સ્વભાવવાળી નથી. વળી, ઈન્દ્રની સભામાં અમૃત છે, એમ પ્રચલિત છે. તેને સામે રાખીને કહે છે કે ઈન્દ્રની સભામાં જે અમૃત નથી, એવું કોઈક અમૃત સંતોની વાણીમાં છે. માટે સંતોની વાણી વિશિષ્ટ પ્રકારના અમૃતથી યુક્ત છે.

આશય એ છે કે ચંદ્ર કલંકવાળો છે, તેથી તેને કલંકી કહેવામાં આવે છે, અને તેના સ્થાનથી જે શીતળતા ઝરે છે, તે અમૃત જેવી છે; તોપણ તે ક્ષય પામનારી છે, પરંતુ સતત પ્રાપ્ત થનારી નથી. જ્યારે સંતપુરુષની વાણી તો યોગ્ય જીવોને યોગમાર્ગ બતાવીને મહાકલ્યાણનું કારણ બને તેવી શીતળતાને

આપનાર છે. માટે ચંદ્રની શીતળતા સાથે સંતપુરુષની વાણીની શીતળતાની તુલના થાય નહિ.

તથા તે વાણી સર્પ જેવા દુર્જનો સાથે ક્યારેય સંગ કરનાર નથી. વળી, ઇન્દ્રની સભામાં અમૃત છે, પણ તે સંસારના અંતનું કારણ બને તેવું નથી, ફક્ત દેહના આરોગ્યનું કારણ બને તેવું છે. જ્યારે સંતપુરુષની વાણીમાં તો કોઈક એવું અમૃત રહેલું છે, જેના કારણે યોગ્ય જીવોને તે વાણીની પ્રાપ્તિથી અમરભાવરૂપ મોક્ષની પ્રાપ્તિ થાય છે. માટે સંતપુરુષોની વાણીમાં રહેલું અમૃત જગતમાં બીજે ક્યાંય નથી. ॥૭॥

શ્લોક :-

દુર્જનોદ્યમતપર્તુપૂર્તિજાત્તાપતઃ શ્રુતલતા ક્ષયં વ્રજેત્ ।

નો ભવેદ્યદિ ગુણાઽમ્બુવર્ષિણી, તત્ર સજ્જનકૃપાતપાત્યયઃ ॥૮॥

અન્વયાર્થ :-

દુર્જનોદ્યમતપર્તુપૂર્તિજાત્તાપતઃ=દુર્જનોના ઉદમરૂપી ગ્રીષ્મઋતુની પૂર્તિથી ઉત્પન્ન થયેલ તાપથી શ્રુતલતા=શ્રુતલતા ક્ષયં વ્રજેત્=ક્ષયને પામે યદિ=જો તત્ર=ત્યાં=દુર્જનોના શ્રમથી થતા શ્રુતલતાના નાશમાં ગુણાઽમ્બુવર્ષિણી=ગુણરૂપી પાણીને વરસાવનાર સજ્જનકૃપાતપાત્યયઃ=સજ્જનની કૃપારૂપી વર્ષાઋતુ ન ભવેત્=ન થાય. ॥૮॥

શ્લોકાર્થ :-

દુર્જનોના ઉદમરૂપી ગ્રીષ્મઋતુની પૂર્તિથી ઉત્પન્ન થયેલ તાપથી શ્રુતલતા ક્ષયને પામે, જો ત્યાં=દુર્જનોના શ્રમથી થતા શ્રુતલતાના નાશમાં, ગુણરૂપી પાણીને વરસાવનાર સજ્જનની કૃપારૂપી વર્ષાઋતુ ન થાય. ॥૮॥

ભાવાર્થ :-

ઉનાળાના તાપમાં વૃક્ષો બળીને ક્ષય પામે છે, અને ઉનાળા પછી ચોમાસાની ઋતુ ન આવે, તો તો તે વૃક્ષો અવશ્ય નાશ પામે, પરંતુ કુદરતની વ્યવસ્થા પ્રમાણે ઉનાળાના તાપ પછી વર્ષાઋતુ આવે છે જ જેથી વૃક્ષો નવપલ્લવિત થાય છે. તે રીતે દુર્જનો તત્ત્વને જોવાની દૃષ્ટિવાળા હોતા નથી, માત્ર આલોકના

પદાર્થોને જોનારા હોય છે. તેથી તેઓ નાસ્તિકવાદનો વિસ્તાર કરીને શ્રુતલતાનો વિનાશ કરે છે. વળી, કેટલાક દુર્જનો પરલોકને માનનારા હોય છે, તોપણ સ્વમતિ અનુસાર શાસ્ત્રોને જોડીને સર્વજ્ઞના વચનરૂપ શ્રુતલતાનો નાશ કરે છે. આમ છતાં જેમ ઉનાળા પછી વર્ષાઋતુ આવે છે, અને ક્ષય પામેલાં વૃક્ષોને નવપલ્લવિત કરે છે, તેમ જગતમાં દુર્જન પુરુષોથી શ્રુતલતાનો નાશ થતો હોય ત્યારે કોઈક ઉત્તમ પુરુષો પણ જગતમાં થાય છે, જેઓ ગુણરૂપી અમૃતની વર્ષા કરીને શ્રુતલતાને નવપલ્લવિત કરે છે અર્થાત્ ભગવાનના શ્રુતજ્ઞાનને યથાવત્ પ્રકાશન કરીને દુર્જનોથી થતા શ્રુતના નાશથી શ્રુતનું રક્ષણ કરે છે.

આનાથી એ ફલિત થાય કે પ્રસ્તુત બત્રીશીમાં ‘સજ્જન’ શબ્દથી લોકમાં જે સારી પ્રકૃતિવાળા હોય છે, તેવા સજ્જનોને ગ્રહણ કરેલ નથી, પરંતુ તત્ત્વદૃષ્ટિથી જેઓ ભગવાનના વચનના પરમાર્થને જાણવા માટે ઉદ્યમ કરે છે, જાણીને ભગવાનના વચનનું સમ્યક્ પ્રકાશન કરે છે અને સ્વયં ભગવાનના વચન અનુસાર સમ્યક્ પ્રવૃત્તિ કરીને સંસારના ઉચ્છેદ માટે યત્ન કરે છે, તેવા સજ્જનોને ગ્રહણ કરીને સ્તુતિ કરેલ છે. આથી જ કહ્યું કે તેવા સજ્જન પુરુષની કૃપાથી ભગવાને કહેલી શ્રુતલતા પલ્લવિત થાય છે; અને જો આવા સજ્જન પુરુષો જગતમાં ન હોય તો સ્વમતિ અનુસાર ચાલનારા અને સ્વમતિ અનુસાર શાસ્ત્રના અર્થને કહેનારા દુર્જનોથી શ્રુતલતાનો વિચ્છેદ થાય, પરંતુ ઉત્તમ પુરુષોથી જ શ્રુતલતા સુરક્ષિત રહે છે. ॥૮॥

શ્લોક :-

તન્યતે સુકવિકીર્તિવારિધૌ દુર્જનેન વડવાનલવ્યથા ।

સજ્જનેન તુ શશાઙ્કકૌમુદીસઙ્ગરઙ્ગવદહો મહોત્સવઃ ॥૯॥

અન્યથાર્થ :-

સુકવિકીર્તિવારિધૌ=સુકવિના કીર્તિરૂપી સમુદ્રમાં દુર્જનેન વડવાનલવ્યથા=દુર્જન વડે વડવાનલની વ્યથા તન્યતે=વિસ્તાર કરાય છે. તુ=વળી અહો=આશ્ચર્ય છે સજ્જનેન=સજ્જન વડે શશાઙ્કકૌમુદીસઙ્ગરઙ્ગવદ્=સુકવિના કીર્તિરૂપી સાગરમાં ચંદ્રના કૌમુદીના સંગના રંગની જેમ મહોત્સવઃ=મહોત્સવ વિસ્તાર કરાય છે. ॥૯॥

શ્લોકાર્થ :-

સુકવિના કીર્તિરૂપી સમુદ્રમાં દુર્જન વડે વડવાનલની વ્યથા વિસ્તાર કરાય છે. વળી અહો ! સજ્જન વડે સુકવિના કીર્તિરૂપી સાગરમાં ચંદ્રનાં કૌમુદીના સંગના રંગની જેમ મહોત્સવ વિસ્તાર કરાય છે. ॥૯॥

ભાવાર્થ :-

ભગવાનના શાસનના મર્મને જાણનારા સુકવિઓ જગતમાં તત્ત્વનું પ્રકાશન કરનારા છે, અને તે સુકવિઓના કીર્તિરૂપી સમુદ્રમાં દુર્જન પુરુષો સ્વમતિ પ્રમાણે અર્થો કરીને વડવાનલની વ્યથા વિસ્તારે છે અર્થાત્ દુર્જનના તે પ્રકારના કરાયેલા અર્થોને કારણે સુકવિઓએ કરેલા શાસ્ત્રવચનના અર્થો લોકોને વિપરીત ભાસવાથી સુકવિઓની કીર્તિની હાનિ થાય છે.

જેમ સમુદ્રમાં વડવાનલ ઉત્પન્ન થાય તો સમુદ્રનું પાણી શોષાય છે, તેમ દુર્જન પુરુષ સુકવિઓના પદાર્થોને વિપરીતરૂપે રજૂ કરે છે, તેથી સુકવિઓની કીર્તિની હાનિ થાય છે.

વળી, જેમ સમુદ્રમાં ચંદ્ર અને કૌમુદીના=અશ્વિનમાસના પૂર્ણિમાના સંગનો રંગ થાય ત્યારે સમુદ્રના તટે લોકો ભેગા થઈને કૌમુદી ઉત્સવ કરે છે તે વખતે તે સમુદ્રમાં મહોત્સવ થતો હોય તેવું દેખાય છે. તેમ સજ્જન પુરુષો સુકવિઓએ કહેલા શાસ્ત્રીય પદાર્થોને તે રીતે સ્પષ્ટ કરે છે, જેથી મંદ બુદ્ધિવાળા જીવો પણ તે સુકવિઓના વચનના મર્મને જાણીને આનંદિત થાય છે. તેથી તેવા સજ્જન પુરુષો સુકવિઓના કીર્તિરૂપી સમુદ્રમાં મહોત્સવના વિસ્તારને કરે છે. ॥૯॥

શ્લોક :-

યદ્યનુગ્રહપરં સતાં મનો દુર્જનાત્ કિમપિ નો ભયં તદા ।

સિંહ એવ તરસા વશીકૃતે કિં ભયં ભુવિ શૃગાલબાલકાત્ ॥૧૦॥

અન્વયાર્થ :-

યદિ=જો સતાં=સંતોના અનુગ્રહપરં=અનુગ્રહના ગ્રહણમાં તત્પર મનો=મન હોય તદા=તો દુર્જનાત્ કિમપિ=દુર્જનથી કોઈ પણ નો ભયં=ભય નથી.

સિંહ એવ તરસા વશીકૃતે=સિંહને જ શીઘ્ર વશ કરાયે છતે શૃગાલબાલકાત્= શિયાળના બાળથી ભુવિ=જગતમાં કિં ભયં=શું ભય હોય ?=ભય હોય નહિ. ॥૧૦॥

શ્લોકાર્થ :-

જો સંતોના અનુગ્રહના ગ્રહણમાં તત્પર મન હોય તો દુર્જનથી કોઈપણ ભય નથી. સિંહને જ શીઘ્ર વશ કરાયે છતે શિયાળના બાળથી જગતમાં શું ભય હોય ? અર્થાત્ ભય હોય નહિ. ॥૧૦॥

ભાવાર્થ :-

જો કોઈ વિવેકી પુરુષ સંતપુરુષના અનુગ્રહને ગ્રહણ કરવામાં તત્પર એવું પોતાનું મન કરી શકે તો તે પુરુષ સ્વ સામર્થ્ય અનુસાર સંતપુરુષનાં વચનને જ જાણવા માટે યત્ન કરે છે. તેથી તેવા પુરુષને દુર્જનથી કોઈ ભય રહેતો નથી.

આશય એ છે કે સર્વજ્ઞનું વચન આગમ છે, અને આગમના પદાર્થોને યથાર્થ પ્રકાશન કરનારા સંતપુરુષો છે. આવો નિર્ણય કરીને સંતપુરુષો જે કહે છે તેના પરમાર્થને જાણવા માટે જે પુરુષનું ચિત્ત સદા પ્રવર્તતું હોય તેવા પુરુષને શાસ્ત્રવચનના અર્ધપરમાર્થને જાણનારા દુર્જનથી કોઈ ભય રહેતો નથી; કેમ કે આપ્ત પુરુષોના વચનથી તેમની મતિ અત્યંત ભાવિત છે. તેથી દુર્જનો પદાર્થને યથાતથા સ્થાપન કરે તોપણ તેમના વચનને વશ થઈને તે પુરુષ સંતપુરુષોના અનુગ્રહમાં તત્પર એવા મનનો ત્યાગ કરતો નથી.

જેમ કોઈએ સિંહને જ શીઘ્ર વશ કરેલો હોય તેવા પુરુષને શિયાળના બચ્ચાથી ભય રહેતો નથી, તેમ જેણે સંતપુરુષોના અનુગ્રહ પરાયણ સિંહ જેવા પોતાના મનને શીઘ્ર વશ કર્યું છે, તેઓને શિયાળના બચ્ચા જેવા દુર્જનના વચનથી તત્ત્વવિષયક વિભ્રમ થતો નથી, માટે દુર્જનોથી કોઈ ભય નથી. ॥૧૦॥

શ્લોક :-

खदमेव तनुते जडात्मनां सज्जनस्य तु मुदं कवेः कृतिः ।

स्मेरता कुवलयेऽब्जपीडनं(ऽम्बुजे व्यथा) चन्द्रभासि भवतीति

हि स्थितिः ॥११॥

અન્યાર્થ :-

કવે: કૃતિ:=કવિની કૃતિ=ઉત્તમ પુરુષોની શાસ્ત્રરચના જડાત્મનાં=જડ આત્માઓના છેદમેવ=ખેદને જ તનુતે=વિસ્તારે છે તુ=વળી સજ્જનસ્ય=સજ્જનનાં મુદં=આનંદને વિસ્તારે છે. હિ=જે કારણથી ચંદ્રભાસિ=ચંદ્રભાસી એવા કુવલયે=કુવલયમાં સ્મેરતા=વિકસ્વરતા અમ્બુજે=કમળમાં વ્યથા=વ્યથા ભવતિ=થાય છે इति=એ પ્રમાણેની સ્થિતિ:=સ્થિતિ છે. ॥૧૧॥

શ્લોકાર્થ :-

કવિની કૃતિ=ઉત્તમ પુરુષોની શાસ્ત્રરચના, જડ આત્માઓના ખેદને જ વિસ્તારે છે, વળી, સજ્જનના આનંદને વિસ્તારે છે હિ=જે કારણથી, ચંદ્રભાસી એવા કુવલયમાં સ્મેરતા=વિકસ્વરતા, થાય છે. અને ચંદ્ર ઉદય પામે ત્યારે કમળમાં વ્યથા થાય છે, એ પ્રમાણેની સ્થિતિ છે. ॥૧૧॥

ભાવાર્થ :-

ઉત્તમ પુરુષોની કૃતિ તત્ત્વને બતાવનારી છે, સર્વજ્ઞના વચન અનુસારી છે. આમ છતાં જેઓ જડબુદ્ધિવાળા છે, તેઓ સ્વમતિ અનુસાર શ્રુતના અર્થો કરે છે, તેઓને ઉત્તમ પુરુષોનાં વચનો સ્વમાન્યતા સાથે સંગત ન જણાય ત્યારે ખેદ જ ઉત્પન્ન થાય છે અર્થાત્ “આ મહાત્માએ આ રીતે અસંબદ્ધ પદાર્થ બતાવીને માર્ગનો લોપ કર્યો છે” એમ વિચારીને તેઓની કૃતિ પ્રત્યે અનાદરવાળા થાય છે. વળી, સજ્જન પુરુષો તો ઉત્તમ પુરુષોની કૃતિ જોઈને આનંદિત થાય છે અને વિચારે છે કે સર્વજ્ઞનાં વચનો અતિગંભીર છે, તેનો પરમાર્થ પામવો અતિદુષ્કર છે, આ મહાત્મા કવિએ ગ્રંથરચના કરીને તે ગંભીર પદાર્થ આપણને બોધ થાય તે રીતે સ્પષ્ટ કરેલ છે. તેથી પોતાને તત્ત્વની પ્રાપ્તિ થવાથી સજ્જનો આનંદિત થાય છે. આ કથનને જ દૃષ્ટાંતથી બતાવે છે -

જેમ ચંદ્રભાસી એવા કુવલય=ચંદ્રવિકાસી એવાં કમળો ચંદ્રના આગમનકાળમાં વિકસી ઊઠે છે, તેમ સજ્જન પુરુષો કવિની કૃતિથી આનંદિત થાય છે; અને રાત્રે બિડાઈ જવાના સ્વભાવવાળાં કમળો ચંદ્રના આગમનથી વ્યથા પામે છે અર્થાત્ બિડાઈ જાય છે, તેમ કવિઓની ઉત્તમ કૃતિઓથી જડ આત્માઓ વ્યથા પામે છે, એ પ્રકારે લોકસ્થિતિ છે. ॥૧૧॥

શ્લોક :-

ન ત્યજન્તિ કવયઃ શ્રુતશ્રમં સંમુદૈવ ધલપીડનાદપિ ।
સ્વોચિતાઽઽચરણબદ્ધવૃત્તયઃ સાધવઃ શમદમક્રિયામિવ ॥૧૨॥

અન્વયાર્થ :-

સ્વોચિતાઽઽચરણબદ્ધવૃત્તયઃ સાધવઃ શમદમક્રિયાં ઇવ=સ્વઉચિત આચરણામાં બદ્ધ વૃત્તિવાળા સાધુઓ જેમ ન ત્યજન્તિ=શમદમની ક્રિયાને છોડતા નથી. કવયઃ=તેમ કવિઓ સંમુદૈવ=સંમોદને કારણે જ=શ્રુતરચના કરવામાં પ્રમોદને કારણે જ ધલપીડનાદપિ=ખલના પીડનથી પણ શ્રુતશ્રમં=શ્રુતના શ્રમનો ત્યાગ કરતા નથી. ॥૧૨॥

શ્લોકાર્થ :-

જેમ સ્વઉચિત આચરણામાં બદ્ધ વૃત્તિવાળા સાધુઓ શમદમની ક્રિયાને છોડતા નથી, તેમ કવિઓ સંમોદને કારણે જ=શ્રુતરચના કરવામાં પ્રમોદને કારણે જ, ખલના પીડનથી પણ શ્રુતના શ્રમનો ત્યાગ કરતા નથી. ॥૧૨॥

* 'ધલપીડનાદપિ'માં 'અપિ'થી એ કહેવું છે કે ખલનું પીડન ન હોય તો તો કવિઓ શ્રુતના શ્રમનો ત્યાગ કરતા નથી જ-પરંતુ ખલનું પીડન હોય તોપણ શ્રુતના શ્રમનો ત્યાગ કરતા નથી.

ભાવાર્થ :-

સુસાધુઓ પોતાની ભૂમિકાને ઉચિત આચરણામાં બદ્ધ મનોવૃત્તિવાળા હોય છે. તેથી જે પ્રવૃત્તિથી કષાયોનું શમન અને ઇન્દ્રિયોનું દમન થતું હોય તેવી ક્રિયાને છોડતા નથી, પરંતુ શક્તિના પ્રકર્ષથી શમદમની ક્રિયામાં ઉદ્યમશીલ રહે છે, તેમ કવિઓને શ્રુતમાં શ્રમ કરવામાં અત્યંત આનંદ હોય છે; કેમ કે શ્રુતમાં કરાતા શ્રમથી શાસ્ત્રના શ્રવણથી બોધ કરાયેલા પદાર્થોનું મનન થાય છે. તેથી તે શ્રુત પોતાના આત્મામાં સ્થિરભાવને પામે છે, અને નવી નવી શ્રુતરચના કરવાથી શ્રુતની ભક્તિ થાય છે. તેથી જે કવિઓને શ્રુતનું મનન કરીને તેને સ્થિર કરવામાં અને નવી નવી શ્રુતરચના કરીને શ્રુત પ્રત્યે ભક્તિ

કરવામાં આનંદ આવે છે, એવા કવિઓની રચનામાં ખલ પુરુષો દૂષણ કાઢીને પીડન કરતા હોય તોપણ તે કવિઓ શ્રુતધર્મના વિસ્તારની પ્રવૃત્તિનો ત્યાગ કરતા નથી. ॥૧૨॥

શ્લોક :-

નવ્યતન્ત્રરચનં સતાં રતેસ્ત્યજ્યતે ન ખલખેદતો બુધૈઃ ।

નૈવ ભારભયતો વિમુચ્યતે શીતરક્ષણપટીયસી પટી ॥૧૩॥

અન્યથાર્થ :-

સતાં રતેઃ=સંતોને રતિ હોવાના કારણે=બુધ પુરુષો વડે રચાયેલા ગ્રંથોને જોઈને સંતોને પ્રીતિ થતી હોવાના કારણે ખલખેદતઃ=ખલના ખેદથી બુધૈઃ=બુધો વડે નવ્યતન્ત્રરચનં=નવા ગ્રંથનું રચન ન ત્યજ્યતે=ત્યાગ કરાતું નથી. ભારભયતઃ=ભારના ભયથી=વસ્ત્રને ધારણ કરવામાં પ્રાપ્ત થતા ભારના ભયથી શીતરક્ષણપટીયસી=ઠંડીના રક્ષણમાં સમર્થ એવું પટી=વસ્ત્ર, નૈવ વિમુચ્યતે=ત્યાગ કરાતું નથી જ. ॥૧૩॥

શ્લોકાર્થ :-

સંતોને રતિ હોવાના કારણે=બુધ પુરુષો વડે રચાયેલા ગ્રંથોને જોઈને સંતોને પ્રીતિ થતી હોવાના કારણે, ખલના ખેદથી બુધો વડે નવા ગ્રંથનું રચન ત્યાગ કરાતું નથી. ભારના ભયથી=વસ્ત્રને ધારણ કરવામાં પ્રાપ્ત થતા ભારના ભયથી, ઠંડીના રક્ષણમાં સમર્થ એવું વસ્ત્ર ત્યાગ કરાતું નથી જ. ॥૧૩॥

ભાવાર્થ :-

બુધ પુરુષોને પૂર્વના મહાપુરુષોના ગ્રંથોમાંથી પ્રાપ્ત થયેલા ગંભીર પદાર્થોને જોઈને રતિ થાય છે તેમજ તે મહાપુરુષોના પદાર્થોને સ્પષ્ટ કરવા અર્થે કરાતા શ્રમથી તે શાસ્ત્રીય પદાર્થોનું મનન થાય છે તેમાં રતિ હોય છે. તેથી પોતાનાથી અલ્પમતિવાળા જીવોના ઉપકાર અર્થે અને પોતાના સ્મરણ અર્થે નવી રચના કરવાનો બુધ પુરુષોને ઉલ્લાસ હોય છે, તેથી પોતાની કૃતિથી ખલ પુરુષોને ખેદ થતો હોય તોપણ બુધ પુરુષો તે રચના કરવાનો ત્યાગ કરતા નથી. જોકે

બુધ પુરુષો સર્વ ઉદ્યમથી સર્વ જીવોના ખેદના નિવારણ માટે યત્ન કરનારા હોય છે, તેથી કોઈને ખેદ થાય તેવી પ્રવૃત્તિ કરે નહિ. આમ છતાં, યોગ્ય જીવોને પોતાના નવા ગ્રંથની રચનાથી તત્ત્વની પ્રાપ્તિ થતી હોવાને કારણે અને સ્વને પણ ઉપકાર થતો હોવાના કારણે ખલના ખેદની ઉપેક્ષા કરીને પણ બુધ પુરુષો નવા ગ્રંથની રચના કરે છે.

જેમ ઠંડીના રક્ષણ માટે સમર્થ એવું વસ્ત્ર ધારણ કરવાથી થતા ભારના ભયથી કોઈ વિવેકી પુરુષ તેનો ત્યાગ કરે નહિ, તેમ બુધ પુરુષો પણ ખલના ખેદના ભયથી સ્વ પરના કલ્યાણનું પરમ કારણ એવા નવ્ય ગ્રંથની રચનાનો ત્યાગ કરતા નથી. ॥૧૩॥

શ્લોક :-

આગમે સતિ નવઃ શ્રમો મદાત્ર સ્થિતેરિતિ ખલેન દૂષ્યતે ।

નૌરિવેહ જલધૌ પ્રવેશકૃત્ સોઽયમિત્યથ સતાં સદુત્તરમ્ ॥૧૪॥

અન્વયાર્થ :-

આગમે સતિ=આગમ હોતે છતે=સર્વજ્ઞનાં વચનરૂપ આગમ વિદ્યમાન હોતે છતે નવઃ શ્રમઃ=નવો શ્રમ=નવાં શાસ્ત્ર રચવાનો શ્રમ મદાત્=મદથી થાય છે ન સ્થિતેઃ=સ્થિતિથી નહિ=શાસ્ત્રમર્યાદાથી નહિ ઇતિ=એ પ્રમાણે ખલેન દૂષ્યતે=ખલ વડે દૂષણ અપાય છે. જલધૌઃ=સમુદ્રમાં નૌઃ=નાવની જેમ=સમુદ્રમાં નાવથી પ્રવેશ થાય છે એની જેમ સો અયં=તે આ=ગ્રંથકારશ્રીએ નવા ગ્રંથની રચના કરી તે આ ઇહ=અહીં=આગમમાં પ્રવેશકૃત્=પ્રવેશ કરાવનાર છે ઇતિ=એ પ્રમાણે અથ સતાં=સત્પુરુષોનો સદુત્તરમ્=સદ્ઉત્તર છે=ખલના દૂષણનો યથાર્થ ઉત્તર છે. ॥૧૪॥

શ્લોકાર્થ :-

આગમ હોતે છતે=સર્વજ્ઞનાં વચનરૂપ આગમ વિદ્યમાન હોતે છતે, નવો શ્રમ=નવાં શાસ્ત્ર રચવાનો શ્રમ મદથી થાય છે, સ્થિતિથી નહિ=શાસ્ત્રમર્યાદાથી નહિ, એ પ્રમાણે ખલ વડે દૂષણ અપાય છે.

સમુદ્રમાં નૌકાની જેમ=સમુદ્રમાં નાવથી પ્રવેશ થાય છે એની જેમ, તે આ=ગ્રંથકારશ્રીએ નવા ગ્રંથની રચના કરી તે, આ અહીં=આગમમાં પ્રવેશ કરાવનાર છે, એ પ્રમાણે સંતપુરુષોનો સદ્ઉત્તર છે=ખલના દૂષણનો યથાર્થ ઉત્તર છે. ॥૧૪॥

ભાવાર્થ :-

કેટલાક જીવો આત્મકલ્યાણ અર્થે ધર્મમાં પ્રવૃત્તિ કરતા હોય, તોપણ બુદ્ધિની વક્તાને કારણે વિચારે છે કે સર્વજ્ઞકથિત આગમ છે, આત્મકલ્યાણ માટે ઉપકારક આગમનાં વચનો છે ત્યારે જે મહાત્માઓ નવા નવા ગ્રંથોનો શ્રમ કરે છે, તેઓને પોતાની શક્તિ જગતને બતાવવાનો મદ છે. જો પોતાની શક્તિ જગતને બતાવવાનો મદ ન હોય તો લોકોને આગમના જ પરમાર્થો બતાવવા જોઈએ, પરંતુ પોતે કંઈક જાણે છે, તેમ માનીને પોતાની સ્વતંત્ર રચના કરવી જોઈએ નહિ. આમ કહીને જેઓ શાસ્ત્રમર્યાદાથી નવા ગ્રંથની રચના ઉચિત નથી, એ પ્રમાણે કહીને પૂર્વના મહાપુરુષોએ કરેલી શાસ્ત્રરચનાને દૂષિત કરે છે, અને વર્તમાનમાં પણ કોઈ મહાત્મા લોકોના ઉપકાર અર્થે નવી શાસ્ત્રની રચના કરતા હોય તેને દૂષિત કરે છે, તેઓ ખલ છે. તેવા ખલ પુરુષો વડે અપાયેલા દૂષણનો સદ્ઉત્તર આપીને સંતપુરુષો તે દોષોનો પરિહાર કરતાં કહે છે કે જેમ સમુદ્રમાં પ્રવેશ દુષ્કર હોય ત્યારે નાવ દ્વારા સમુદ્રમાં પ્રવેશ થઈ શકે છે, તેમ સમુદ્ર જેવા સર્વજ્ઞના વચનરૂપ આગમમાં મંદ મતિવાળા જીવોનો પ્રવેશ થઈ શકતો ન હોય ત્યારે સંતપુરુષો દ્વારા કરાયેલા નવા ગ્રંથની રચનાથી તેઓનો આગમમાં પ્રવેશ થઈ શકે છે. તેથી સંતપુરુષો યોગ્ય જીવોના ઉપકાર અર્થે નવી ગ્રંથરચના કરે છે, પરંતુ મદથી નવી ગ્રંથરચના કરતા નથી.

અહીં વિશેષ એ છે કે આગમનાં વચનો વાંચવા માત્રથી કે સાંભળવા માત્રથી તત્ત્વની પ્રાપ્તિ થતી નથી, પરંતુ આગમ જે પદાર્થો જે તાત્પર્યથી કહે છે, તે તાત્પર્યનો બોધ થાય તો જ આગમ કલ્યાણનું કારણ બને છે. વળી, આગમનાં વચનો અતિગંભીર છે, મંદ બુદ્ધિવાળા જીવો તેના પરમાર્થને પામી શકે તેમ નથી. તેથી ગીતાર્થ પુરુષો આગમના પરમાર્થને પ્રાપ્ત કરીને પોતાનાથી

મંદ બુદ્ધિવાળા જીવોના ઉપકાર અર્થે નવાં શાસ્ત્રોની રચનાનો શ્રમ કરે છે. તેથી સંતપુરુષો યોગ્ય જીવોને આગમના પરમાર્થની પ્રાપ્તિ થાય તે આશયથી નવી શાસ્ત્રરચનાનો શ્રમ કરે છે. માટે સજ્જનોનો શાસ્ત્રરચનાનો શ્રમ દોષરૂપ નથી. ॥૧૪॥

અવતરણિકા :-

પૂર્વગાથામાં ગ્રંથકારે કહ્યું કે સંતોની નવી રચના યોગ્ય જીવોને આગમમાં પ્રવેશ કરાવનાર છે. માટે નવી રચનાનો શ્રમ દોષરૂપ નથી. ત્યાં દુર્જન અન્ય શું દોષ આપે છે ? તે બતાવીને નિરાકરણ કરે છે -

શ્લોક :-

પૂર્વપૂર્વતનસૂરિહીલના નો તથાપિ નિહતેતિ દુર્જનઃ ।

તાતવાગનુવિધાયિબાલવત્રેયમિત્યથ સતાં સુભાષિતમ્ ॥૧૫॥

અન્વયાર્થ :-

તથાપિ=તોપણ પૂર્વપૂર્વતનસૂરિહીલના=પૂર્વપૂર્વતન સૂરિની હીલના નો નિહતા=હણાઈ નથી=નવી રચનાથી હીલના દૂર થઈ નથી ઇતિ=એ પ્રમાણે દુર્જનઃ=દુર્જન કહે છે. તાતવાગનુવિધાયિબાલવત્=પિતાની વાણીના અનુવિધાયી એવા બાળની જેમ ન ઇયં=આ નથી=નવા ગ્રંથની રચનાથી પૂર્વપૂર્વતન સૂરિની હીલના નથી ઇતિ=એ પ્રમાણે અથ સતાં સુભાષિતમ્=સંતોનું સુભાષિત છે=સંતપુરુષોનું સમાધાન છે. ॥૧૫॥

શ્લોકાર્થ :-

તોપણ પૂર્વપૂર્વતન સૂરિની હીલના હણાઈ નથી=નવી રચનાથી હીલના દૂર થઈ નથી, એ પ્રમાણે દુર્જન કહે છે. પિતાની વાણીને અનુસરનાર એવા બાળની જેમ, આ નથી=નવા ગ્રંથની રચનાથી પૂર્વપૂર્વતન સૂરિની હીલના નથી, એ પ્રમાણે સંતોનું સુભાષિત છે=સંતપુરુષોનું સમાધાન છે. ॥૧૫॥

❖ શ્લોકમાં 'અથ' શબ્દ પાદપૂર્તિ માટે છે.

ભાવાર્થ :-

પૂર્વના શ્લોકમાં ગ્રંથકારશ્રીએ યુક્તિથી બતાવ્યું કે સજ્જનો જે નવી રચના કરે છે, તે આગમરૂપી સમુદ્રમાં પ્રવેશ કરવા માટે નાવ જેવી છે, માટે દોષરૂપ નથી. ત્યાં દુર્જન કહે છે કે તોપણ પૂર્વપૂર્વતન સૂરિઓએ જે રચના કરી છે, તેઓની રચના ઝાંખી પડે અને તમારી રચના પ્રકાશનમાં આવે તે પ્રકારનો નવી રચનાનો શ્રમ છે. તથા આ નવી રચનાથી પૂર્વસૂરિઓની હીલના થાય છે માટે આ નવી રચના કરવી ઉચિત નથી. તેનો ઉત્તર આપતાં સંતપુરુષો કહે છે કે જેમ કોઈ બાળક પિતાના વચનને અનુસરતો હોય અને પિતાનું વચન જ કોઈને કહેતો હોય તો તે પિતાના વચનના કથનથી પિતાની હીલના થતી નથી. તેમ વર્તમાનમાં પણ કોઈ સજ્જન પુરુષ પૂર્વપૂર્વસૂરિઓએ જે રચના કરી છે, તેમના વચનોના પરમાર્થનો બોધ કરીને યોગ્ય જીવોને તે વચનોનું તાત્પર્ય પ્રાપ્ત થાય તે માટે નવી શ્રુતરચના કરે, તો તે નવી શ્રુત રચના પૂર્વપૂર્વતન સૂરિની હીલનારૂપ નથી, પરંતુ તેમનાં જ વચનોને જગતમાં ઉદ્ભાસન કરીને તેમની મહત્તાને બતાવનાર છે, એ પ્રકારે સજ્જન પુરુષોનું સમાધાન છે. ॥૧૫॥

અવતરણિકા :-

પૂર્વશ્લોકમાં ગ્રંથકારશ્રીએ યુક્તિથી કહ્યું કે સજ્જનોની નવી રચનાથી પૂર્વપૂર્વતન સૂરિની હીલના નથી. ત્યાં દુર્જન નવો દોષ બતાવે છે તેનું ગ્રંથકારશ્રી નિરાકરણ કરે છે -

શ્લોક :-

કિં તથાપિ પલિમન્થમન્થરૈરત્ર સાધ્યમિતિ દુર્જનોદિતે ।

સ્વાન્યયોરુપકૃતિર્નવા મતિશ્ચેતિ સજ્જનનયોક્તિર્ગલા ॥૧૬॥

અન્યથાર્થ :-

તથાપિ=તોપણ પલિમંથમંથરૈઃ=પલિમંથમંથર એવી નવી રચનાથી=પૂર્વ-સૂરિઓની રચનાનું અધ્યયન કરવામાં પ્રમાદ કરાવનાર એવી નવી રચનાથી અત્ર=અહીં=તત્ત્વની પ્રાપ્તિમાં કિં=શું સાધ્ય=સાધ્ય છે ? અર્થાત્ કંઈ સાધ્ય

નથી ફિતિ=એ પ્રમાણે દુર્જનોદિતે=દુર્જન વડે કહેવાયે છે, સ્વાન્યયોરુપકૃતિ:=સ્વ-અન્યની ઉપકૃતિ=સ્વ-અન્યનો ઉપકાર ચ=અને નવા=નવી મતિ:=મતિ થાય ફિતિ=એ પ્રમાણે સજ્જનનયોક્તિ:=સજ્જનની દૃષ્ટિનું કથન અર્ગલા=અર્ગલા છે. ॥૧૬॥

શ્લોકાર્થ :-

તોપણ પલિમંથમંથર એવી નવી રચનાથી=પૂર્વસૂરિઓની રચનાનું અધ્યયન કરવામાં પ્રમાદ કરાવનાર એવી નવી રચનાથી, અહીં=તત્ત્વની પ્રાપ્તિમાં શું સાધ્ય છે ? અર્થાત્ કાંઈ સાધ્ય નથી, એ પ્રમાણે દુર્જનો વડે કહેવાયે છે તે સ્વ અન્યની ઉપકૃતિ=સ્વ-અન્યનો ઉપકાર અને નવી મતિ થાય, એ પ્રમાણે સજ્જનોની દૃષ્ટિનું કથન અર્ગલા છે. ॥૧૬॥

ભાવાર્થ :-

પૂર્વમાં ગ્રંથકારશ્રીએ સ્થાપન કર્યું કે નવી શ્રુત રચનાથી પૂર્વપૂર્વતનસૂરિઓની ડીલના થતી નથી. ત્યાં દુર્જન કહે છે કે તોપણ તમે જ્યાં જ્યાં નવી શ્રુત રચના કરો છો, તેનાથી પૂર્વપૂર્વ સૂરિઓના ગ્રંથોની રચનામાં પલિમંથ પ્રાપ્ત થાય છે=પૂર્વપૂર્વતન સૂરિઓના ગ્રંથને વાંચવાની પ્રવૃત્તિ બંધ થાય છે. તેથી તમારા ગ્રંથોની રચના પૂર્વસૂરિઓના ગ્રંથોના અધ્યયનની પ્રવૃત્તિમાં શિથિલતા કરનાર છે. તેથી તેવી નવી રચનાથી શું સાધ્ય છે ? અર્થાત્ “તે રચનાનું કોઈ ફળ નથી, પરંતુ યોગ્ય જીવોને પૂર્વસૂરિઓના ગ્રંથથી જે ઉપકાર થવાનો હતો, તેમાં વિઘ્નભૂત એવી તમારી આ નવી રચના છે” એ પ્રકારનું દુર્જનનું વચન છે. ત્યાં ગ્રંથકારશ્રી કહે છે -

સ્વઅન્યનો ઉપકાર અને નવી મતિની પ્રાપ્તિ એ નવી ગ્રંથરચનાનું પ્રયોજન છે, એ પ્રકારની સજ્જનની નય ઉક્તિ દુર્જનના વચનને અટકાવવા માટે અર્ગલા છે.

આશય એ છે કે નવા ગ્રંથની રચના કરનાર મહાત્મા પૂર્વસૂરિઓનાં વચનોને યુક્તિથી અને અનુભવથી જોડીને નવી રચના કરે છે, તેથી પૂર્વસૂરિઓનાં વચનોનું શ્રવણ કર્યા પછી નવા ગ્રંથની રચનાકાળમાં પૂર્વસૂરિઓનાં વચનોનું મનન થાય છે, જેથી રચના કરનાર મહાત્માનું ચિત્ત પૂર્વસૂરિઓનાં વચનથી

ભાવિત અને છે. તેથી તે નવી રચનાથી પોતાના ઉપર ઉપકાર થાય છે. વળી, પૂર્વના મહાપુરુષોનાં વચનોને યુક્તિથી અને અનુભવથી જોડીને કરાયેલી નવી રચનાથી અન્ય યોગ્ય જીવોને પણ પૂર્વના મહાપુરુષોના વચનનું તાત્પર્ય પ્રાપ્ત થાય છે. તેથી અન્ય યોગ્ય જીવોને પણ નવી રચનાથી ઉપકાર થાય છે. તથા, પૂર્વસૂરિઓનાં વચનોને ગ્રહણ કરીને યુક્તિ અને અનુભવ અનુસાર તે ગ્રંથની રચના કરવાના કાળમાં નવી નવી મતિનો ઉન્મેષ થાય છે. તેથી નવી મતિની પ્રાપ્તિ થવારૂપ પોતાનો ઉપકાર થાય છે, એ પ્રકારે સજ્જનની દૃષ્ટિનું કથન દુર્જનના વચનને અટકાવવા માટે અર્ગલા જેવું છે. ॥૧૬॥

અવતરણિકા :-

શ્લોક-૧૨થી ૧૬ સુધી જે કાંઈ ગ્રંથકારશ્રીએ કહ્યું, તે સર્વ પૂ. હરિભદ્ર-સૂરિજીની પ્રથમ વિંશિકાના આધારે કહેલ છે. તે બતાવીને તેનાથી સજ્જનોને શું લાભ થાય છે ? તે બતાવતાં કહે છે -

શ્લોક :-

સપ્રસન્ગમિદમાદ્યવિંશિકોપક્રમે મતિમતોપપાદિતમ્ ।

ચારુતાં વ્રજતિ સજ્જનસ્થિતિર્નાક્ષતાસુ નિયતં ખલોક્તિષુ ।।૧૭।।

અન્યથાર્થ :-

ઇદં=આ=શ્લોક-૧૨થી ૧૬ સુધી ગ્રંથકારે કહ્યું એ સપ્રસન્ગમ્=પ્રસંગ સહિત આદ્યવિંશિકોપક્રમે=આદ્યવિંશિકાના ઉપક્રમમાં મતિમતા=મતિમાન એવા પૂ. હરિભદ્રસૂરિજીએ ઉપપાદિતમ્=ઉપપાદન કરેલ છે.

અહીં પ્રશ્ન થાય કે પૂ. હરિભદ્રસૂરિએ વિંશતિવિંશિકામાં આ સર્વ સપ્રસંગ કેમ ઉપપાદન કરેલ છે ? તેથી શ્લોકના ઉત્તરાર્થથી કહે છે -

અક્ષતાસુ=અક્ષત એવી નિયતં=નિયત ખલોક્તિષુ=ખલની ઉક્તિ હોતે છતે સજ્જનસ્થિતિઃ=સજ્જનની સ્થિતિ=સજ્જનની નવી ગ્રંથરચનાની પ્રવૃત્તિ ચારુતાં=ચારુતાને=પ્રતિષ્ઠાને, ન વ્રજતિ=પામતી નથી. (તેથી પૂ. હરિભદ્રસૂરિએ વિંશિકામાં ખલની ઉક્તિઓનું નિરાકરણ કરેલ છે.) ॥૧૭॥

શ્લોકાર્થ :-

આ=શ્લોક-૧૨થી ૧૬ સુધી ગ્રંથકારે કહ્યું એ પ્રસંગસહિત આઘ વિંશિકાના ઉપક્રમમાં મતિમાન એવા પૂ. હરિભદ્રસૂરિજીએ ઉપપાદન કરેલ છે.

અહીં પ્રશ્ન થાય કે પૂ. હરિભદ્રસૂરિજીએ વિંશતિ વિંશિકામાં આ સર્વ પ્રસંગ કેમ ઉપપાદન કરેલ છે ? તેથી શ્લોકના ઉત્તરાર્થથી કહે છે -

અક્ષત એવી નિયત ખલની ઉક્તિ હોતે છતે સજ્જનની સ્થિતિ= સજ્જનની નવી ગ્રંથરચનાની પ્રવૃત્તિ, ચારુતાને પામતી નથી=પ્રતિષ્ઠાને પામતી નથી. (તેથી પૂ. હરિભદ્રસૂરિજીએ આઘ વિંશિકામાં ખલની ઉક્તિઓનું નિરાકરણ કરેલ છે.) ॥૧૭॥

ભાવાર્થ :-

પૂ. હરિભદ્રસૂરિજીએ વિંશતિવિંશિકા નામનો ગ્રંથ રચેલ છે. તેમાં પ્રથમ વિંશિકામાં આગળની વિંશિકામાં કહેવાનારા વિષયોનું વર્ણન કરેલ છે. ત્યાં પ્રસંગથી તેમને સ્મરણ થયું કે પોતે જે ગ્રંથરચનાઓ કરે છે, તે ખલપુરુષોને માન્ય નથી, અને તેઓ કેવાં કેવાં દૂષણો આપીને તેમની આ ગ્રંથરચના અનુચિત છે, તેમ કહેશે ? અને પોતાની રચનાથી જે લોકોને ઉપકાર થવાનો છે, તેમાં તે ખલનાં વચનો કઈ રીતે બાધક બનશે ? તેનું પ્રસંગથી સ્મરણ થયું. તેથી પ્રસંગથી સ્મરણ થયેલા તે પદાર્થોનું ગ્રંથમાં કથન કરવું ઉચિત છે, તેમ જણાવવાથી મતિમાન એવા પૂ. હરિભદ્રસૂરિજીએ પ્રથમ વિંશિકાના પ્રારંભમાં ગ્રંથકારશ્રીએ પ્રસ્તુત ગ્રંથના શ્લોક-૧૨થી ૧૬ સુધીમાં જે કહ્યું તે પદાર્થને ઉપપાદન કરેલ છે.

અહીં પ્રશ્ન થાય કે મતિમાન એવા પૂ. હરિભદ્રસૂરિજીએ પ્રથમ વિંશિકાના પ્રારંભમાં ખલની ઉક્તિઓનું સમાલોચન કરીને નિરાકરણ કેમ કરેલ છે ? તેથી ગ્રંથકારશ્રી કહે છે કે જો ખલની ઉક્તિઓનું નિરાકરણ કરવામાં ન આવે તો તેઓનાં કથનો જગતમાં પ્રચલિત થાય અને તેઓનાં કથનો જગતમાં નિયતરૂપે પ્રચલિત રહે તો સજ્જન પુરુષો જે નવી શાસ્ત્રરચના કરે છે, તે સુંદરતાને પામે નહીં; કેમ કે ખલની ઉક્તિઓને સાંભળીને કેટલાક યોગ્ય

જીવોને પણ ભ્રમ થાય કે સર્વજ્ઞકથિત આગમ વિદ્યમાન હોવા છતાં “આ મહાત્માઓ આ નવી રચના કરે છે તે ઉચિત નથી. વળી નવી રચનાથી પૂર્વ સૂરિઓની હીલના થાય એવો પણ ભ્રમ થાય. વળી, નવા પુરુષોના ગ્રંથોની રચના વાંચવામાં લોકો પ્રવૃત્ત થાય તો આગમોનું વાંચન કે પૂર્વસૂરિઓનું વાંચન ઓછું થવાથી લોકોને આગમથી અને પૂર્વસૂરિઓના કથનથી જે ઉપકાર થવાનો હતો તે થાય નહિ, માટે આ નવી રચના ઉચિત નથી.” આ પ્રકારનો યોગ્ય જીવોને ભ્રમ થાય તો સજ્જનોની નવી રચનાથી જે ઉપકાર થવાનો હતો, તે થાય નહિ, માટે પૂ. હરિભદ્રસૂરિજીએ આઘ વિંશિકામાં તે પદાર્થો સ્પષ્ટ કર્યાં. તેથી ખલની ઉક્તિઓ અક્ષત રહી નહિ, જેના કારણે સજ્જનોની રચનાને સુંદરતાની પ્રાપ્તિ થાય છે. ॥૧૭॥

શ્લોક :-

ન્યાયતન્ત્રશતપત્રભાનવે લોકલોચનસુધાઽઙ્ગનત્વિષે ।

પાપશૈલશતકોટિમૂર્ત્યે સજ્જનાય સતતં નમોનમઃ ॥૧૮॥

અન્યાર્થ :-

ન્યાયતન્ત્રશતપત્રભાનવે=ન્યાયતંત્રરૂપી કમળ માટે સૂર્ય સમાન લોકલોચન-સુધાઽઙ્ગનત્વિષે=લોકોના લોચન માટે સુધાના અંજનની કાન્તિવાળા ચંદ્ર સમાન પાપશૈલશતકોટિમૂર્ત્યે=પાપરૂપી પર્વતને ભેદવા માટે મૂર્તિમાન વજ્ર જેવા સજ્જનાય=સજ્જનને સતતં=સતત નમોનમઃ=અત્યંત નમસ્કાર કરું છું. ॥૧૮॥

શ્લોકાર્થ :-

ન્યાયતંત્રરૂપી કમળ માટે સૂર્યસમાન, લોકોના લોચન માટે સુધાના અંજનની કાન્તિવાળા ચંદ્રસમાન, પાપરૂપી પર્વતને ભેદવા માટે મૂર્તિમાન વજ્ર જેવા સજ્જનને સતત અત્યંત નમસ્કાર કરું છું. ॥૧૮॥

ભાવાર્થ :-

શાસ્ત્રવચનોરૂપી કમળને વિકસાવવા માટે સૂર્યસમાન સજ્જન પુરુષો છે, એમ કહેવાથી એ પ્રાપ્ત થાય કે જેઓ સંસારથી વિરક્ત છે, મોક્ષમાં જવાના

અભિલાષવાળા છે, અને મોક્ષના અર્થી છે, એવા તેઓ સત્શાસ્ત્રના પદાર્થોને તે રીતે જગત સામે મૂકે છે કે જેથી યોગ્ય જીવોને સન્માર્ગની પ્રાપ્તિ થાય. જેમ સૂર્યના બળથી કમળનો વિકાસ થાય છે, તેમ સજ્જન પુરુષોથી સત્શાસ્ત્રોનો વિકાસ થાય છે.

વળી, સજ્જન પુરુષો યોગ્ય જીવોના લોચન માટે સુધા જેવા અંજનની કાન્તિવાળા ચંદ્ર જેવા છે, એમ કહેવાથી એ પ્રાપ્ત થાય કે જેમ ચંદ્રની શીતળતા લોકોનાં ચક્ષુને ઠંડક આપે છે, તેમ સજ્જન પુરુષો સંસારના તાપથી તપ્ત થયેલા અને કલ્યાણના અર્થી એવા યોગ્ય જીવોના અંતરંગ ચક્ષુને શીતળતા આપે છે.

વળી, પાપરૂપી પર્વતને ભેદવા માટે વજ્ર જેવા સજ્જનો છે, એમ કહેવાથી એ પ્રાપ્ત થાય કે સજ્જન પુરુષો સર્વ ઉદમથી આત્મામાં વર્તતા મોહના પરિણામોરૂપ પાપોનો નાશ કરે છે, અને યોગ્ય જીવોને પાપ નાશ કરાવવામાં પ્રબળ કારણ બને છે. તેવા સજ્જન પુરુષોને ગ્રંથકાર સતત નમસ્કાર કરે છે. ॥૧૮॥

શ્લોક :-

ભૂષિતે બહુગુણે તપાગણે શ્રીયુતૈર્વિજયદેવસૂરિભિઃ ।

ભૂરિસૂરિતિલકૈરપિ શ્રિયા પૂરિતૈર્વિજયસિંહસૂરિભિઃ ॥૧૯॥

ધામ ભાસ્વદધિકં નિરામયં રામણીયકમપિ પ્રસૂત્વરમ્ ।

નામ કામકલશાઽતિશાયિતામિષ્ટપૂર્તિષુ યદીયમઞ્ચતિ । ૨૦ ॥

યૈરુપેત્ય વિદુષાં સતીર્થ્યતાં સ્ફીતજીતવિજયાઽભિધાવતામ્ ।

ધર્મકર્મ વિદધે જયન્તિ તે શ્રીનયાદિવિજયાઽભિધા બુધાઃ ॥૨૧॥

અન્યથાર્થ :-

શ્રિયા=લક્ષ્મીથી પૂરિતૈઃ=પૂરિત એવા શ્રીયુતૈર્વિજયદેવસૂરિભિઃ=શ્રીયુત વિજય-દેવસૂરિ વડે ભૂરિસૂરિતિલકૈઃ=ધણા સૂરિતિલકો વડે અપિ=પણ અને વિજયસિંહ-સૂરિભિઃ=વિજયસિંહસૂરિ વડે તપાગણે બહુગુણે=ભૂષિત એવા બહુગુણવાળા તપાગચ્છમાં ॥૧૯॥

ભાસ્વદધિકં ધામ=સૂર્યથી અધિક તેજવાળું નિરામયં=નિરામય રામણીયકં= રમણીય પ્રસૂત્વરમ્=વિસ્તાર પામતું એવું યદીયં=જેમનું નામાપિ=નામ પણ ઇષ્ટપૂર્તિષુ=ઈષ્ટની પૂર્તિ કરવામાં કામકલશાઽતિશાયિતામ્=કામકુંભથી અતિ- શાયિતાને અગ્ચતિ=પ્રાપ્ત કરે છે. ॥૨૦॥

યૈઃ=જેઓ વડે સ્ફીતજીતવિજયાઽભિધાવતામ્=સ્ફીત આરાધક એવા જિતવિજય નામવાળા વિદુષાં=વિદ્વાનની સતીર્થ્યતાં ઉપેત્ય=ગુરુબંધુતાને પ્રાપ્ત કરીને ધર્મકર્મ=ધર્મકૃત્યો વિદધે=કરાયાં તે શ્રીનયાદિવિજયાઽભિધા બુધાઃ=તે નયવિજય નામના બુધ પુરુષ જયન્તિ=જય પામે છે. ॥૨૧॥

* 'રામણીયકમપિ'માં રહેલા 'અપિ' શબ્દનું યોજન 'નામ' સાથે છે.

શ્લોકાર્થ :-

લક્ષ્મીથી પૂરિત એવા શ્રીયુત વિજયદેવસૂરિ વડે, ઘણા સૂરિતિલકો વડે પણ અને વિજયસિંહસૂરિ વડે ભૂષિત એવા બહુગુણવાળા તપાગણમાં= તપાગચ્છમાં, સૂર્યથી અધિક તેજવાળું નિરામય, રમણીય અને વિસ્તાર પામતું એવું જેમનું નામ પણ ઇષ્ટની પૂર્તિ કરવામાં કામકુંભથી અતિશાયિતાને પ્રાપ્ત કરે છે, જેઓ વડે સ્ફીત એવા જિતવિજય નામવાળા વિદ્વાનની ગુરુબંધુતાને પ્રાપ્ત કરીને ધર્મકૃત્યો કરાયા તે નયવિજય નામના બુધ પુરુષ જય પામે છે. ॥૧૯-૨૦-૨૧॥

ભાવાર્થ :-

શ્લોક-૧૯માં તપાગચ્છ કેવો છે ? તેનું સ્વરૂપ બતાવેલ છે. જે તપાગચ્છ લક્ષ્મીથી પૂરિત એવા અર્થાત્ જ્ઞાનાદિ ગુણોથી પૂરિત એવા વિજયદેવસૂરિથી ભૂષિત છે. વળી અન્ય ઘણા સૂરિતિલકોથી અને વિજયસિંહસૂરિથી ભૂષિત છે.

વળી, તે તપાગચ્છ બહુગુણવાળો છે, જેમાં નયવિજય નામના બુધ થયા છે, એ પ્રકારનો સંબંધ શ્લોક-૨૧ સાથે છે.

આનાથી એ પ્રાપ્ત થાય કે તપાગચ્છમાં વિજયદેવસૂરિ, અનેક સૂરિતિલકો અને વિજયસિંહસૂરિ સજ્જન પુરુષો થયા છે, અને તે સજ્જન પુરુષોથી આ તપાગચ્છ ભૂષિત છે. વળી, આ તપાગચ્છ ભગવાનની વિશુદ્ધ પરંપરાને

ધારણ કરનાર હોવાથી અનેક જીવોના કલ્યાણની પરંપરાનું કારણ છે, માટે બહુગુણવાળો છે. ॥૧૯॥

અવતરણિકા :-

જે તપાગચ્છમાં નયવિજય નામના બુધ થયા છે, તે કેવા સ્વરૂપવાળા છે ? તે શ્લોક-૨૦માં બતાવે છે -

ભાવાર્થ :-

પૂ. નયવિજયજી ગુરુનું નામ સૂર્યથી અધિક તેજસ્વી છે અર્થાત્ સૂર્ય લોકમાં બાહ્ય પ્રકાશ કરનાર છે, જ્યારે પૂ. નયવિજયજી સન્માર્ગનું પ્રકાશન કરનાર હોવાથી પૂ. નયવિજયજી ગુરુનું નામ સૂર્યથી અધિક તેજસ્વી છે. વળી પૂ. નયવિજયજી ગુરુનું નામ નિરામય છે=ભાવરોગ અલ્પ થયેલ હોવાથી ભાવઆરોગ્યવાળા પૂ. નયવિજયજી છે. વળી પૂ. નયવિજયજી ગુરુનું નામ રમણીય છે=લોકોનો ઉપકાર કરવાની સુંદર બુદ્ધિવાળા હોવાથી તેમનું નામ રમણીય છે. વળી પૂ. નયવિજયજી ગુરુનું નામ પ્રસૃત્વર છે=પૂ. નયવિજયજી ગુરુ જગતમાં સજ્જનપણાની કીર્તિથી વિસ્તાર પામેલા હોવાથી તેમનું નામ પ્રસૃત્વર છે. આવા પ્રકારનું પૂ. નયવિજયજી ગુરુનું નામ ઇષ્ટની પૂર્તિમાં કામકુંભથી અતિશયતાને પ્રાપ્ત કરે છે; કેમ કે કામકુંભ તો આલોકના સુખને આપી શકે છે, જ્યારે અનેક ગુણોથી કલિત એવા પૂ. નયવિજયજી ગુરુનું નામ તો તેમના ગુણોના કારણે યોગમાર્ગની પ્રાપ્તિનું કારણ બનવાથી આત્માર્થી જીવોને ઇષ્ટની પ્રાપ્તિમાં પ્રબળ કારણ છે. ॥૨૦॥

અવતરણિકા :-

પૂ. નયવિજયજી ગુરુનું સ્વરૂપ બતાવ્યા પછી તેમની સ્તુતિ કરતાં ગ્રંથકારશ્રી કહે છે -

ભાવાર્થ :-

જે પૂ. નયવિજયજી ગુરુ સુંદર ગુણવાળા એવા પૂ. જિતવિજયજી નામના વિદ્વાન ગુરુભાઈથી યુક્ત હતા અને તેઓશ્રીની સાથે રહીને સર્વ ધર્મકૃત્યો કરતા હતા, તે પૂ. નયવિજયજી નામના બુધ પુરુષ જગતમાં જયવંતા વર્તો. ॥૨૧॥

શ્લોક :-

ઉદ્યતૈરહમપિ પ્રસદ્ય તૈસ્તર્કતન્ત્રમધિકાશિ પાઠિતઃ ।

एष तेषु धुरि लेख्यतां ययौ सद्गुणस्तु जगतां सतामपि ॥२२॥

અન્યથાર્થ :-

ઉદ્યતૈઃ=ઉદ્યત એવા ગુરુ વડે=ગ્રંથકાર એવા શ્રી યશોવિજયજીને ભણાવવામાં ઉદ્યત એવા પૂ. નયવિજયજી ગુરુ વડે પ્રસદ્ય=પ્રસાદ કરીને અધિકાશિ=કાશીમાં અહમપિ=હું પણ=ગ્રંથકાર પણ તર્કતન્ત્રં=તર્કતંત્રને=તર્કશાસ્ત્રને પાઠિતઃ=ભણાવાયો.

તુ=વળી તેષુ=તેઓમાં=પૂ. નયવિજયજી ગુરુમાં એષઃ સદ્ગુણઃ=આ સદ્ગુણ=શિષ્યને શ્રમ કરીને શાસ્ત્રનો પારગામી બનાવ્યો એ સદ્ગુણ જગતાં=જગતના સતામપિ=સંતોની પણ ધુરિ લેખ્યતાં યયૌ=ધૂરિ લેખ્યતાને પામ્યો. ॥૨૨॥

શ્લોકાર્થ :-

ઉદ્યત એવા ગુરુ વડે=ગ્રંથકાર એવા શ્રી. યશોવિજયજીને ભણાવવામાં ઉદ્યત એવા પૂ. નયવિજયજી ગુરુ વડે, પ્રસાદ કરીને કાશીમાં હું પણ=ગ્રંથકાર પણ, તર્કતંત્રને=તર્કશાસ્ત્રને ભણાવાયો. તેઓમાં=પૂ. નયવિજયજી ગુરુમાં, આ સદ્ગુણ=શિષ્યને શ્રમ કરીને શાસ્ત્રનો પારગામી બનાવ્યો એ સદ્ગુણ, જગતના સંતોમાં પણ ધૂરિ લેખ્યતાને પામ્યો= જગતના સંતોની અંદર મોખરાપણને પામ્યો. ॥૨૨॥

ભાવાર્થ :-

શ્રી નયવિજયજી ગુરુના શિષ્ય ઉપાધ્યાય શ્રી યશોવિજયજી છે, અને તેમની શાસ્ત્ર ભણવાની શક્તિ જાણીને શ્રી નયવિજયજી ગુરુનો તેમના ઉપર પ્રસાદ થયો, જેથી ઘણો ઉદ્યમ કરીને તેઓએ કાશીમાં તેમને તર્કશાસ્ત્રો ભણાવ્યાં. આ પ્રકારના એમના આ સદ્ગુણના કારણે જગતમાં જે સજ્જનો છે, તેમાં તેમણે મોખરાનું સ્થાન પ્રાપ્ત કર્યું; કેમ કે તેમના શ્રમથી થયેલા તેમના શિષ્યને જોઈને

ઉત્તમ સજ્જનોમાં પણ તેમનું નામ વિખ્યાત પામ્યું છે=“આ મહાત્માએ ઘણો શ્રમ કરીને શ્રી યશોવિજયજી મહારાજને ભણાવ્યા છે, જેથી ભગવાનના શાસનને ઘણા ગ્રંથોની પ્રાપ્તિ થઈ.” એ પ્રકારે તેમનું નામ વિખ્યાતિ પામ્યું છે. તેથી તેમનો આ ઉત્તમ ગુણ જગતમાં તેમની સજ્જનતાને બતાવે છે. ॥૨૨॥

અવતરણિકા :-

પૂર્વશ્લોકમાં ગ્રંથકારશ્રીએ કહ્યું કે શ્રી નયવિજયજી મહારાજના સદ્ગુણના કારણે ગ્રંથકાર ઘણા ઉદમથી કાશીમાં તર્કશાસ્ત્રો ભણ્યા. તેથી હવે તે સદ્ગુણના સ્મરણના કારણે ગ્રંથકારશ્રીને શું લાભ થાય છે ? તે બતાવે છે -

શ્લોક :-

યેષુ યેષુ તદનુસ્મૃતિર્ભવેત્તેષુ ધાવતિ ચ દર્શનેષુ ધીઃ ।

યત્ર યત્ર મરુદેતિ લભ્યતે તત્ર તત્ર ખલુ પુષ્પસૌરભમ્ ॥૨૩॥

અભ્યયાર્થ :-

યેષુ યેષુ=જેમાં જેમાં=જે જે ગ્રંથોને ભણવાની પ્રવૃત્તિમાં તદનુસ્મૃતિઃ ભવેત્=તેનું અનુસ્મરણ થાય છે=શ્રી નયવિજયજી ગુરુએ કરેલા ઉદમનું અનુસ્મરણ થાય છે તેષુ દર્શનેષુ ધીઃ ધાવતિ=તે દર્શનોમાં બુદ્ધિ દોડે છે= ગ્રંથકારશ્રીની બુદ્ધિ તે દર્શનશાસ્ત્રોના મર્મને સ્પર્શે છે. યત્ર યત્ર=જ્યાં જ્યાં મરુદેતિ=પવન જાય છે તત્ર તત્ર=ત્યાં ત્યાં ખલુ=ખરેખર પુષ્પસૌરભમ્=પુષ્પની સૌરભ લભ્યતે=પ્રાપ્ત થાય છે. ॥૨૩॥

શ્લોકાર્થ :-

જેમાં જેમાં=જે જે ગ્રંથોને ભણવાની પ્રવૃત્તિમાં તેનું અનુસ્મરણ થાય છે=શ્રી નયવિજયજી ગુરુએ કરેલા ઉદમનું અનુસ્મરણ થાય છે, તે દર્શનોમાં બુદ્ધિ દોડે છે=ગ્રંથકારશ્રીની બુદ્ધિ તે તે દર્શનશાસ્ત્રોનાં મર્મને સ્પર્શે છે. જ્યાં જ્યાં પવન જાય છે ત્યાં ત્યાં ખરેખર પુષ્પની સૌરભ પ્રાપ્ત થાય છે. ॥૨૩॥

ભાવાર્થ :-

ગ્રંથકારશ્રીના ગુરુ શ્રી નયવિજયજી મ.સા.એ ઘણો શ્રમ કરીને ગ્રંથકારશ્રીને કાશીમાં ભણાવ્યા, અને ગ્રંથકારશ્રી જ્યારે કાશીમાં ભણે છે તે વખતે જે જે દર્શનશાસ્ત્રોના અધ્યયનકાળમાં ગુરુના શ્રમનું સ્મરણ ગ્રંથકારશ્રીને થાય છે, ત્યારે ત્યારે ગ્રંથકારશ્રીનો ભણવાનો યત્ન પણ અતિશયિત થાય છે, જેથી ગ્રંથકારશ્રીને ગ્રંથનો મર્મસ્પર્શી બોધ થાય છે; કેમ કે જે ગુરુએ આટલો શ્રમ કર્યો તે શ્રમ તો જ સાર્થક થાય કે “હું દર્શનશાસ્ત્રમાં નિપુણ બનું” એ પ્રકારની ગ્રંથકારશ્રીને બુદ્ધિ થાય છે. ગુરુના શ્રમના કારણે ગ્રંથકારશ્રી દર્શનશાસ્ત્રના મર્મને પામ્યા. તેમાં દૃષ્ટાંત આપે છે.

જ્યાં જ્યાં પવન જાય છે ત્યાં ત્યાં પુષ્પની સૌરભ પ્રાપ્ત થાય છે. તેમ જે જે ગ્રંથોના અધ્યયનકાળમાં પવનસ્થાનીય ગુરુના શ્રમનું ગ્રંથકારશ્રીને સ્મરણ થાય છે, તે તે ગ્રંથોમાં પુષ્પની સૌરભ જેવી ગ્રંથકારશ્રીની બુદ્ધિ મર્મસ્પર્શી બને છે.

આનાથી એ પ્રાપ્ત થાય કે પવનથી જેમ પુષ્પની સૌરભ પ્રાપ્ત થાય છે, તેમ શ્રી નયવિજયજી ગુરુના કરાયેલા શ્રમના સ્મરણથી ગ્રંથકારશ્રીને તે તે દર્શનની નિપુણ પ્રજ્ઞા પ્રાપ્ત થઈ. ॥૨૩॥

શ્લોક :-

તદ્ગુણૈર્મુકુલિતં રવેઃ કરૈઃ શાસ્ત્રપદ્મમિહ મન્મનોહદાત્ ।

उल्लसन्नयपरागसङ्गतं सेव्यते सुजनषट्पदव्रजैः ॥२४॥

અન્યાર્થ :-

इह=અહીં=મારામાં તદ્ગુણૈ રવેઃ કરૈઃ=તેમના ગુણોરૂપ સૂર્યના કિરણોથી=ગુરુના ગુણોરૂપ સૂર્યના કિરણોથી મન્મનોહદાત્=મારા મનરૂપી સરોવરમાંથી મુકુલિતં=બિડાયેલું એવું શાસ્ત્રપદ્મં=શાસ્ત્રરૂપી કમળ ઉલ્લસત્=ઉલ્લાસ પામતું નયપરાગસङ्गतं=નયપરાગથી સંગત સુજનષટ્પદવ્રજૈઃ=સજ્જનરૂપી ભમરાઓ વડે સેવ્યતે=સેવાય છે. ॥૨૪॥

શ્લોકાર્થ :-

અહીં=મારામાં, તેમના ગુણોરૂપ સૂર્યનાં કિરણોથી=ગુરુના ગુણોરૂપ

સૂર્યનાં કિરણોથી, મારા મનરૂપી સરોવરમાંથી બિડાયેલું એવું શાસ્ત્રરૂપી કમળ ઉલ્લાસ પામતું નયપરાગથી સંગત સજ્જનોરૂપી ભમરાઓ વડે સેવાય છે. ॥૨૪॥

ભાવાર્થ :-

ગ્રંથકારશ્રી તત્ત્વના અત્યંત અર્થી હતા તોપણ તેમના હૈયામાં શાસ્ત્રરૂપી કમળ બિડાયેલું હતું; કેમ કે શાસ્ત્ર ભણવાની શક્તિ હોવા છતાં શાસ્ત્ર ભણ્યા પૂર્વે તે શક્તિ વ્યક્તરૂપે પ્રગટ ન હતી, પરંતુ તત્ત્વની જિજ્ઞાસાથી યુક્ત શાસ્ત્ર ભણવાની શક્તિરૂપે શાસ્ત્રરૂપી કમળ ગ્રંથકારશ્રીના હૈયામાં હતું. જેમ બિડાયેલું કમળ સૂર્યનાં કિરણોથી ખીલે છે, તેમ ગ્રંથકારશ્રીના મનરૂપી સરોવરમાંથી શાસ્ત્રરૂપી કમળ શ્રી નયવિજયજી ગુરુના ગુણોરૂપી સૂર્યનાં કિરણોથી ઉલ્લાસ પામે છે. વળી, તે ઉલ્લાસ પામતું શાસ્ત્રરૂપી કમળ અનેક નયોના બોધરૂપ પરાગથી યુક્ત છે, તેથી ગ્રંથકારશ્રીના હૈયામાં ઉલ્લાસ પામેલું નયપરાગયુક્ત એવું શાસ્ત્રકમળ તત્ત્વના અર્થી એવા ઉત્તમ પુરુષોરૂપ ભમરાઓથી સેવાય છે.

અહીં વિશેષ એ છે કે સરોવરમાં કમળ બિડાયેલું હોય ત્યારે તેમાંથી કમળની સુગંધ પ્રગટ થતી નથી, તેથી ભમરાઓથી સેવાતું નથી, અને જ્યારે સૂર્યનાં કિરણોથી તે કમળ ખીલે છે, ત્યારે તે કમળમાંથી સુગંધ મહેંકવાથી ભમરાઓ તેને સેવે છે, તેમ ગ્રંથકારશ્રીના હૈયામાં શાસ્ત્ર ભણવાની તીવ્ર ઇચ્છા હતી, અને શાસ્ત્રના તત્ત્વને પામી શકે તેવી શક્તિ અપ્રગટ હતી તેથી શાસ્ત્ર ભણવા પૂર્વે તે શાસ્ત્રરૂપી કમળ બિડાયેલું હતું અને શ્રી નયવિજયજી ગુરુના અથાગ શ્રમથી તે શાસ્ત્રરૂપી કમળ ઉલ્લાસ પામ્યું અને તેના કારણે ગ્રંથકારશ્રીને સ્યાદ્વાદનો મર્મસ્પર્શી બોધ થયો, જેથી નયોની દૃષ્ટિરૂપી સુગંધ તેમાંથી મહેંકવા લાગી અને તેના કારણે તત્ત્વના અર્થી એવા સુસાધુરૂપી ભમરાઓ ગ્રંથકારશ્રીના હૈયામાં રહેલા શાસ્ત્રના બોધને ગ્રહણ કરવા માટે તેમની પાસે અધ્યયન કરે છે. ॥૨૪॥

શ્લોક :-

નિર્ગુણો बहुगुणैर्विराजितांस्तान् गुरूनुपकरोमि कैर्गुणैः ।

वारिदस्य ददतो हि जीवनं किं ददातु बत चातकार्भकः ॥२५॥

અન્વયાર્થ :-

બહુગુણૈર્વિરાજિતાંસ્તાન્ ગુરુન્=બહુ ગુણોથી વિરાજિત એવા તે ગુરુને=શ્રી નયવિજયજી ગુરુને નિર્ગુણ:=નિર્ગુણ એવો હું કે: ગુણે:=કયા ગુણોથી ઉપકરોમિ=ઉપકાર કરું ? બત=ખરેખર જીવનં દદત: હિ વારિદસ્ય=જીવનને આપતા વાદળાને ચાતકાર્ભક:=ચાતકનો બાળ કિં=શું, દદાતુ=આપે ? ॥૨૫॥

શ્લોકાર્થ :-

બહુ ગુણોથી વિરાજિત એવા તે ગુરુને=શ્રી નયવિજયજી ગુરુને, નિર્ગુણ એવો હું કયા ગુણોથી ઉપકાર કરું ? ખરેખર ! જીવનને આપતા એવા વાદળાને ચાતકનો બાળ શું આપે ? ॥૨૫॥

ભાવાર્થ :-

ગ્રંથકારશ્રી કહે છે કે પોતાના ગુરુ ઘણા ગુણોથી શોભી રહ્યા છે અર્થાત્ સંયમના અત્યંત પક્ષપાતી છે, શ્રુતના અત્યંત રાગી છે અને યોગ્ય એવા શિષ્યને શ્રુત ભણાવીને તેઓના કલ્યાણના પરમ કારણ છે વગેરે બહુગુણોથી શોભતા એવા શ્રી નયવિજયજી ગુરુનો ગુણરહિત એવો હું કયા ગુણોથી ઉપકાર કરું ? અર્થાત્ તેઓનો ઉપકાર કરી શકું એવા ગુણ મારામાં નથી, તેથી હું નિર્ગુણ છું. માટે તેમનો ઉપકાર કરી શકું તેમ નથી. આ કથનને દૃષ્ટાંતથી સમજાવે છે.

જેમ પોતાને જીવન આપનાર એવા વરસાદ વરસાવનારાં વાદળાંઓ ઉપર ચાતક પક્ષીનું બાળક શું ઉપકાર કરી શકે ? અર્થાત્ કાંઈ ઉપકાર કરી શકે નહિ. તેમ ચાતક પક્ષીના બાળક જેવા મારા ઉપર અથાગ શ્રમ કરીને શ્રુતરૂપી વરસાદ જેમણે વરસાવ્યો, તેમનાથી મને શાસ્ત્રચક્ષુરૂપ જીવનની પ્રાપ્તિ થઈ. તે જીવન આપનાર વાદળાસ્થાનીય શ્રી નયવિજયજી ગુરુભગવંતને ચાતકના બાળક જેવો હું શું આપી શકું ? અર્થાત્ જેમ ચાતક પક્ષી વાદળાના ઉપકારને ગ્રહણ કરી શકે છે, પરંતુ વાદળાને કંઈ આપી શકતું નથી, તેમ શ્રી નયવિજયજી ગુરુનો ઉપકાર હું ગ્રહણ કરી શકું છું, પરંતુ તેમને કાંઈ આપી શકતો નથી. ॥૨૫॥

શ્લોક :-

પ્રસ્તુતશ્રમસમર્થિતૈર્નયૈર્યોગ્યદાનફલિતૈસ્તુ તદ્દશઃ ।

યત્પ્રસર્પતિ સતામનુગ્રહાદેતદેવ મમ ચેતસો મુદે ॥૨૬ ॥

અન્વયાર્થ :-

તુ=વળી યોગ્યદાનફલિતૈઃ=યોગ્યના દાનથી ફલિત એવા=યોગ્ય શિષ્યને ભણાવવા માટેના શ્રી નયવિજયજી ગુરુના દાનથી પ્રગટ થયેલા એવા પ્રસ્તુતશ્રમસમર્થિતૈઃ નયૈઃ=પ્રસ્તુત શ્રમથી સમર્થિત નયોથી=ગ્રંથકારે જે ગ્રંથોની રચના કરી તેના શ્રમથી સમર્થનને પામેલી શાસ્ત્રદૃષ્ટિઓથી સતાં અનુગ્રહાત્=સંતપુરુષોના અનુગ્રહને કારણે=ઉપાધ્યાયજી મહારાજની નયદૃષ્ટિના જ્ઞાનને મેળવીને જેઓ યોગમાર્ગના રાગી થયા છે તેવા સંતપુરુષોનો એવો સ્વભાવ હોય છે કે ક્યાંય ઉચિત પ્રવૃત્તિ દેખાય તો તેની પ્રશંસા કરે એ પ્રકારના તેમના અનુગ્રહને કારણે યદ્ તદ્દશઃ=જે તેમનો યશ=શ્રી નયવિજયજી ગુરુનો યશ પ્રસર્પતિ=વિસ્તાર પામે છે એતદેવ=એ જ મમ=મારા ચેતસો મુદે=ચિત્તના આનંદ માટે છે. ॥૨૫॥

શ્લોકાર્થ :-

વળી, યોગ્યના દાનથી ફલિત એવા=યોગ્ય શિષ્યને ભણાવવા માટેના પૂ. નયવિજયજી ગુરુના દાનથી પ્રગટ થયેલા એવા, પ્રસ્તુત શ્રમથી સમર્થિત નયોથી=ગ્રંથકારશ્રીએ જે ગ્રંથોની રચના કરી તેના શ્રમથી સમર્થનને પામેલી શાસ્ત્રદૃષ્ટિઓથી, સંતપુરુષોના અનુગ્રહને કારણે=ઉપાધ્યાયજી મહારાજની નયદૃષ્ટિના જ્ઞાનને મેળવીને જેઓ યોગમાર્ગના રાગી થયા છે તેવા સંતપુરુષોનો એવો સ્વભાવ હોય છે કે ક્યાંય ઉચિત પ્રવૃત્તિ દેખાય તો તેની પ્રશંસા કરે, એ પ્રકારના તેમના અનુગ્રહને કારણે, જે તેમનો યશ=શ્રી નયવિજયજી ગુરુનો યશ, વિસ્તાર પામે છે, એ જ મારા ચિત્તના આનંદ માટે છે. ॥૨૬॥

ભાવાર્થ :-

પૂ. નયવિજયજી ગુરુએ શાસ્ત્ર ભણવામાં સમર્થ એવા યોગ્ય શિષ્યને શ્રમ કરીને શાસ્ત્રો ભણાવ્યાં, તે શાસ્ત્ર ભણાવવાના દાનથી નયદૃષ્ટિઓ ફલિત થઈ

છે અને જૈનશાસનની નયદૃષ્ટિઓ પૂ. ઉપાધ્યાયજી મહારાજના શ્રમથી લોકમાં પ્રગટ થઈ છે, અને ગ્રંથકારશ્રીના નવા નવા ગ્રંથો રચવાના શ્રમથી સમર્થન પામેલી છે. તે નયદૃષ્ટિઓના કારણે ઉપાધ્યાયજી મહારાજના ગુરુ શ્રી નયવિજયજીનો યશ જગતમાં વિસ્તાર પામે છે; કેમ કે તત્ત્વના અર્થી એવા સંતપુરુષો પૂ. ઉપાધ્યાયજી મહારાજના ગ્રંથો વાંચીને કે તેમની પાસેથી તત્ત્વ સાંભળીને અનુગ્રહથી કહે છે કે “આ ગુરુએ આ પ્રકારનો શ્રમ કરીને શિષ્યને ભણાવ્યો, જેથી ભગવાનના શાસનને આ નવા ગ્રંથોની પ્રાપ્તિ થઈ” અર્થાત્ પૂર્વના મહાપુરુષોના ગંભીર ગ્રંથોનું તાત્પર્ય ગ્રહણ કરવા આપણે સમર્થ નહોતા, ત્યારે આપણને તાત્પર્યની પ્રાપ્તિ થાય તે રીતે તે ગ્રંથોને પૂ. ઉપાધ્યાયજી મહારાજે સ્પષ્ટ કર્યા, જેથી તે સર્વ ગ્રંથોની પ્રાપ્તિ થઈ; અને આ સર્વ પ્રાપ્તિ તેમના ગુરુના શ્રમના પ્રભાવે છે. જો તેમના ગુરુએ તેમને ભણાવવા માટે તેવો શ્રમ ન કર્યો હોત તો આ નયદૃષ્ટિઓ આપણી પાસે પ્રગટ થાત નહિ. ગ્રંથકારશ્રી કહે છે : જગતમાં જે આ પ્રકારનો ગુરુનો યશ વિસ્તાર પામે છે, એ જ મારા ચિત્તના આનંદ માટે છે. ॥૨૬॥

અવતરણિકા :-

ગુરુના ઉપકારને જ વિશેષરૂપે યાદ કરતાં ગ્રંથકારશ્રી કહે છે -

શ્લોક :-

આસતે જગતિ સજ્જનાઃ શતં તૈરુપૈમિ નુ સમં કમઞ્જસા ।

કિં ન સન્તિ ગિરયઃ પરઃ શતા મેરુરેવ તુ વિભર્તુ મેદિનીમ્ ॥૨૭॥

અન્વયાર્થ :-

જગતિ=જગતમાં સજ્જનાઃ=સજ્જનનો શતં આસતે=સેંકડો છે. તૈઃ સમં= તેમની સાથે=પૂ. નયવિજયજીની સાથે કં=કયા સજ્જનને અજ્જસા નુ ઉપૈમિ ?=શીઘ્ર હું ઉપમા આપું અર્થાત્ પૂ. નયવિજયજી સાથે કોઈ સજ્જનને ઉપમા આપી શકાય નહિ. કિં ન સન્તિ ગિરયઃ પરઃ શતાઃ=શું સેંકડો પર્વતો નથી હોતા ? તુ=પરંતુ મેરુરેવ=મેરુ જ મેદિની વિભર્તુ=પૃથ્વીને ધારણ કરે છે.

॥૨૭॥

શ્લોકાર્થ :-

જગતમાં સજ્જનો સેંકડો છે. તેમની સાથે=પૂ. નયવિજયજીની સાથે, કયા સજ્જનને શીઘ્ર હું ઉપમા આપું ? અર્થાત્ પૂ. નયવિજયજી સાથે કોઈ સજ્જનને ઉપમા આપી શકાય નહિ. શું સેંકડો પર્વતો નથી હોતા ? પરંતુ મેરુ જ પૃથ્વીને ધારણ કરે છે. ॥૨૭॥

ભાવાર્થ :-

જે જીવો મોક્ષમાર્ગમાં પ્રવૃત્ત છે અને ભગવાનના વચનને જાણવા માટે સમ્યક્ યત્ન કરે છે અને શક્તિ અનુસાર ભગવાનના વચન અનુસાર ઉચિત પ્રવૃત્તિઓ કરે છે, તે સર્વ સજ્જન પુરુષો છે; અને તેવા સજ્જનો જગતમાં થોડા હોવા છતાં સેંકડો છે, પરંતુ પૂ. નયવિજયજી ગુરુ તો પોતાના પરમ ઉપકારી છે, અને જેમણે પોતાને ભણાવીને ઉત્તમ કાર્ય કર્યું છે તેવા પૂ. નયવિજયજી સાથે બીજા કયા સજ્જનને હું સરખાવી શકું ? અર્થાત્ સરખાવી શકું નહિ; કેમ કે બીજા સજ્જનો તો ભગવાનના વચન અનુસાર ઉચિત પ્રવૃત્તિ કરનારા છે, પરંતુ પૂ. નયવિજયજી સજ્જન પુરુષ તો ભગવાનના વચન અનુસાર ઉચિત પ્રવૃત્તિ કરનારા છે, તદુપરાંત ગ્રંથકારશ્રીને ભણાવીને મહાન ઉપકાર પણ કરનારા છે. તેથી તેમની સમાન અન્ય કોઈને સજ્જનની ઉપમા આપી શકાય નહિ; અને આ કથનને દૃષ્ટાંતથી સ્પષ્ટ કરે છે -

જગતમાં શું સેંકડો પર્વતો નથી ? અર્થાત્ જગતમાં સેંકડો પર્વતો છે, પરંતુ પૃથ્વીને તો મેરુ જ ધારણ કરે છે. તેમ જગતમાં સેંકડો સજ્જનો છે, પરંતુ ગ્રંથકારશ્રી ઉપર ઉપકાર કરનાર સજ્જન તો માત્ર પૂ. નયવિજયજી ગુરુ જ છે.

અહીં વિશેષ એ છે કે મેરુ પર્વત ઉપર પૃથ્વી નથી, પરંતુ પૃથ્વી ઉપર મેરુ પર્વત છે. આમ છતાં તિચ્છાલોકની પૃથ્વીના મધ્યમાં મેરુ પર્વત છે, અને તે મેરુ પર્વત સાથે સમગ્ર તિચ્છાલોકની પૃથ્વી સંકળાયેલી છે, તેથી મેરુ જ પૃથ્વીને ધારણ કરે છે તેમ કહેલ છે અર્થાત્ સમગ્ર પૃથ્વીની મધ્યમાં મેરુ છે, તેથી સમગ્ર પૃથ્વીની મધ્યમાં રહેલો મેરુ સમગ્ર પૃથ્વીને ધારણ કરે છે. ॥૨૭॥

અવતરણિકા :-

આ રીતે ગુરુના ઉપકારને યાદ કર્યા પછી પોતે આ ગ્રંથ રચેલ છે, તે બતાવીને ગ્રંથરચનાનું પ્રયોજન ગ્રંથકારશ્રી બતાવે છે -

શ્લોક :-

તત્પદામ્બુરુહષ્ટપદઃ સ ચ ગ્રન્થમેનમપિ મુગ્ધધીર્વ્યધામ્ ।

યસ્ય ભાગ્યનિલયોઽજનિ શ્રિયાં સદ્મ પદ્મવિજયઃ સહોદરઃ ॥૨૮॥

મત્ત એવ મૃદુબુદ્ધયશ્ચ યે તેષ્વતોઽપ્યુપકૃતિશ્ચ ભાવિની ।

કિન્ચ બાલવચનાનુભાષણાનુસ્મૃતિઃ પરમબોધશાલિનામ્ ॥૨૯॥

અન્યથાર્થ :-

તત્પદામ્બુરુહષ્ટપદઃ=તેમના ચરણકમળમાં ભમરા સમાન એવા=પૂ. નયવિજયજી ગુરુના ચરણકમળમાં ભમરા સમાન એવા સ મુગ્ધધીઃ=તે મુગ્ધબુદ્ધિવાળા પૂ. યશોવિજયજીએ એનમ્ અપિ ગ્રન્થમ્ વ્યધામ્=આ પણ ગ્રંથને રચ્યો છે. યસ્ય=જેમના ભાગ્યનિલયઃ=ભાગ્યના ધામ શ્રિયાં સદ્મ=ઐશ્વર્યના ઘર એવા પદ્મવિજયઃ સહોદરઃ અજનિ=પૂ. પદ્મવિજયજી સગા ભાઈ હતા. ॥૨૮॥

ચ=અને મત્ત એવ=મારાથી જ યે મૃદુબુદ્ધયઃ=જેઓ મૃદુબુદ્ધિવાળા છે તેષુ=તેઓને અતોઽપિ=આનાથી પણ=પોતાના ગ્રંથથી પણ ઉપકૃતિશ્ચ ભાવિની=ઉપકાર થશે. કિન્ચ=વળી પરમબોધશાલિનાં=પરમબોધવાળા એવા પૂર્વના મહાપુરુષોની બાલવચનાનુભાષણાનુસ્મૃતિઃ=બાલવચનના અનુભાષણથી અનુસ્મૃતિ થાય છે. ॥૨૯॥

શ્લોકાર્થ :-

તેમના ચરણકમળમાં ભમરા સમાન એવા=પૂ. નયવિજયજી ગુરુના ચરણકમળમાં ભમરા સમાન એવા, તે મુગ્ધ બુદ્ધિવાળા પૂ. યશોવિજયજીએ આ ગ્રંથને પણ રચ્યો છે, જેમના ભાગ્યના ધામ (અને) ઐશ્વર્યના ઘર એવા પૂ. પદ્મવિજયજી સગાભાઈ હતા. ॥૨૮॥

અને મારાથી જ મૃદુ બુદ્ધિવાળા જેઓ છે, તેઓને આનાથી પણ= પોતાના ગ્રંથથી પણ, ઉપકાર થશે. વળી પરમબોધવાળા એવા પૂર્વના મહાપુરુષોની બાલવચનના અનુભાષણથી અનુસ્મૃતિ થાય છે. ॥૨૮॥

ભાવાર્થ :-

પૂ. નયવિજયજી ગુરુના ચરણકમળમાં પોતે ભમરા જેવા છે, તેમ બતાવીને ગ્રંથકારશ્રી કહે છે, “જેમ ભમરાઓ કમળને સેવે છે, તેમ પોતે ગુરુના ચરણકમળને સેવનારા છે.” વળી, ગ્રંથકાર કહે છે કે મુગ્ધ બુદ્ધિવાળા એવા પોતે આ ગ્રંથ રચ્યો છે.

આનાથી એ પ્રાપ્ત થાય કે ગ્રંથકાર પૂર્વના મહાપુરુષોનાં શાસ્ત્રોને ભણીને તેમના પ્રત્યે મુગ્ધ બુદ્ધિવાળા થયા છે. વળી, જેમણે આ ગ્રંથ રચ્યો છે, એવા પૂ. યશોવિજયજીના સંસારી સગાભાઈ પૂ. પદ્મવિજયજી હતા, જેઓએ સંયમ ગ્રહણ કરીને ભગવાનનાં શાસ્ત્રોનો તેમની સાથે અભ્યાસ કર્યો છે, તેથી તેઓ ભાગ્યના નિલય છે. વળી, તેઓ સંયમની સમ્યક્ આરાધના કરનારા છે, તેથી કલ્યાણના ઘર છે.

પોતે મુગ્ધ બુદ્ધિવાળા છે, તેમ પૂર્વમાં બતાવ્યું. તેનાથી એ બતાવ્યું કે પોતે પૂર્વના મહાપુરુષો આગળ અલ્પ બુદ્ધિવાળા છે, છતાં પૂર્વના મહાપુરુષોનાં વચન પ્રત્યે પોતે મુગ્ધ થયા છે. વળી, પોતે વિશેષ બુદ્ધિવાળા નહિ હોવા છતાં ગ્રંથરચના કેમ કરી છે ? તે બતાવવા અર્થે કહે છે કે “જેઓ મારાથી પણ મંદબુદ્ધિવાળા છે, તેઓને મારા ગ્રંથથી ઉપકાર થશે.” માટે ગ્રંથકારે આ ગ્રંથરચના કરેલ છે.

અહીં પ્રશ્ન થાય કે પરમબોધવાળા પૂર્વના મહાપુરુષો હતા અને તેઓએ ગ્રંથો રચ્યા છે અને તે ગ્રંથો વિદ્યમાન હોવા છતાં મંદબુદ્ધિવાળા એવા ગ્રંથકાર કેમ પોતાના સ્વતંત્ર ગ્રંથો રચે છે ? અર્થાત્ તેમના ગ્રંથથી તો પૂર્વના મહાપુરુષોના ગ્રંથને લોકો ગ્રહણ કરશે નહિ તો તેમનો અનાદર થશે. તેથી કહે છે -

પૂર્વના મહાપુરુષો આગળ બાળ એવા પૂ. યશોવિજયજી મહારાજના વચનના અનુભાષણથી પરમબોધવાળા એવા પૂર્વના મહાપુરુષોનું લોકોને સ્મરણ થશે અર્થાત્ લોકો વિચારશે કે અલ્પબુદ્ધિવાળા એવા પણ ઉપાધ્યાયજી

મહારાજનાં વચનો આ પ્રકારના તત્ત્વને બતાવનારાં છે, તો પરમબોધવાળા એવા પૂર્વના મહાપુરુષોએ શું શું અપૂર્વ તત્ત્વ બતાવ્યું નહિ હોય ? અર્થાત્ પૂર્વના મહાપુરુષોના ગ્રંથોનું અધ્યયન કરીને, ઉપાધ્યાયજી મહારાજ તેમની અપેક્ષાએ મંદબુદ્ધિવાળા હોવા છતાં આટલા રમણીય પદાર્થો બતાવે છે, તો ગંભીર એવા પૂર્વના મહાપુરુષોના વચનમાં શું શું તત્ત્વ નહિ હોય ! ફક્ત આપણી તેવી બુદ્ધિ નથી, જેથી તેમાંથી તત્ત્વની પ્રાપ્તિ કરી શકીએ, જ્યારે આપણા કરતાં અધિક બુદ્ધિવાળા પૂ. યશોવિજયજીએ પૂર્વના મહાપુરુષોના વચનમાંથી જ આ પ્રકારના તત્ત્વને બતાવેલ છે, જે આપણા જેવા મંદબુદ્ધિવાળા જીવોને ઉપકારક બને છે. ॥૨૮-૨૯॥

શ્લોક :-

અત્ર પદ્યમપિ પાઙ્ક્તિકં ક્વચિદ્વર્તતે ચ પરિવર્તિતં ક્વચિત્ ।

સ્વાન્યયોઃ સ્મરણમાત્રમુદ્દિશંસ્તત્ર નૈષ તુ જનોઽપરાધ્યતિ ॥૩૦॥

અન્યથાર્થ :-

ક્વચિત્=કોઈક ઠેકાણે રહેલું પાઙ્ક્તિકં પદ્યમપિ=પાંક્તિક પદ્ય પણ અત્ર=અહીં=પ્રસ્તુત ગ્રંથમાં વર્તતે=વર્તે છે. ક્વચિત્ ચ પરિવર્તિતં=અને કોઈક ઠેકાણે પરિવર્તિત વર્તે છે. તુ=વળી, તત્ર=તેમાં=પ્રસ્તુત ગ્રંથમાં કોઈક વચનો ગ્રંથકારશ્રીએ કોઈક સ્થાનથી શબ્દશઃ લીધાં અને કોઈક સ્થાનથી વસ્તુ ગ્રહણ કરીને શબ્દોનું પરિવર્તન કરીને ગ્રહણ કર્યા તેમાં, સ્વાન્યયોઃ=સ્વ અન્યના, સ્મરણમાત્રમુદ્દિશંન્=સ્મરણમાત્રના ઉદ્દેશવાળા એવા, ઇષ જનઃ=આ જન=ગ્રંથકાર, ન અપરાધ્યતિ=અપરાધ પામતા નથી. ॥૩૦॥

શ્લોકાર્થ :-

કોઈક ઠેકાણે રહેલું પાંક્તિક પદ્ય પણ અહીં=પ્રસ્તુત ગ્રંથમાં વર્તે છે=જેવું અન્ય ગ્રંથમાં છે તેવું જ અહીંયાં વર્તે છે, અને કોઈક ઠેકાણે પરિવર્તિત વર્તે છે. તુ=વળી, તત્ર=તેમાં=પ્રસ્તુત ગ્રંથમાં કોઈક વચનો ગ્રંથકારશ્રીએ કોઈક સ્થાનથી શબ્દશઃ લીધાં અને કોઈક સ્થાનથી વસ્તુ ગ્રહણ કરીને, શબ્દોનું પરિવર્તન કરીને ગ્રહણ કર્યા તેમાં,

સ્વચ્છાન્યના સ્મરણમાત્રના ઉદ્દેશવાળા એવા આ જન=ગ્રંથકાર અપરાધ પામતા નથી. ॥૩૦॥

ભાવાર્થ :-

પૂ. ઉપાધ્યાયજી મહારાજે પ્રસ્તુત બત્રીશ બત્રીશીની રચના કરી છે, તેમાં કેટલીક પંક્તિઓ કોઈક ગ્રંથમાંથી અક્ષરશઃ ગ્રહણ કરીને અહીં લખેલ છે, અને કેટલીક પંક્તિઓ અન્ય ગ્રંથોની પંક્તિઓના ભાવોને સામે રાખીને શબ્દોથી કંઈક પરિવર્તન કરીને ગ્રંથકારે લખેલ છે. તેથી એ નક્કી થાય છે કે પ્રસ્તુત ગ્રંથમાં ગ્રંથકારશ્રીએ પોતાનું કાંઈ લખાણ કર્યું નથી, પરંતુ પૂર્વના મહાપુરુષોના ગ્રંથોને ગ્રહણ કરીને તેમના વચનો ક્યાંક અક્ષરશઃ લીધાં છે, તો ક્યાંક કંઈક અક્ષરોનું પરિવર્તન કરીને લીધાં છે. માટે આ ગ્રંથ પૂર્વના મહાપુરુષોના વચન સ્વરૂપ છે.

અહીં પ્રશ્ન થાય કે અન્ય મહાપુરુષોનાં ગ્રંથોને ગ્રહણ કરીને અને તેમના પદાર્થોને ગ્રહણ કરીને આ રીતે રચના કરવાથી તો ગ્રંથકાર અપરાધી બને છે; કેમ કે ‘અન્ય મહાપુરુષોનાં ગ્રંથોમાંથી પદાર્થોને ગ્રહણ કરીને પોતાનો ગ્રંથ બનાવ્યો છે.’ આ પ્રકારની શંકાના નિવારણ માટે કહે છે --

પોતાના અને અન્યના સ્મરણ માત્રને ઉદ્દેશીને ગ્રંથકારે આ ગ્રંથ રચ્યો છે, પરંતુ પોતાની વિશેષતા બતાવવા માટે આ ગ્રંથ રચ્યો નથી. માટે ગ્રંથકાર અપરાધી નથી.

આશય એ છે કે પૂર્વના મહાપુરુષોના ગ્રંથોને ગ્રહણ કરીને તેમાં રહેલા ગંભીર ભાવોને ગ્રહણ કરીને ગ્રંથકારશ્રી ગ્રંથરચના કરે તો પોતાને તે ભાવોનું સંકલનારૂપે સ્મરણ થાય અર્થાત્ જે રીતે પ્રસ્તુત ગ્રંથમાં સંકલના કરીને ગ્રંથકારશ્રીએ પદાર્થો લખ્યા છે તે રીતે ગ્રંથકારશ્રીને સ્મરણ થાય, અને યોગ્ય જીવો પણ તે રીતે સંકલના કરીને તે પદાર્થોનું સ્મરણ કરે, એટલા માત્ર ઉદ્દેશથી ગ્રંથકારશ્રીએ આ ગ્રંથ રચ્યો છે. માટે ગ્રંથકારશ્રીએ પોતાના માનકષાયને પોષવાના આશયથી આ ગ્રંથ રચ્યો નથી, પરંતુ શાસ્ત્રીય પદાર્થોનું સ્મરણ કરીને તે ભાવોથી પોતાને વાસિત કરવાના પ્રયોજનથી આ ગ્રંથ રચ્યો છે, અને અન્ય યોગ્ય જીવોને શાસ્ત્રીય પદાર્થોનું સ્મરણ કરાવવાના પ્રયોજનથી અન્યના ઉપકાર અર્થે આ ગ્રંથ રચ્યો છે. માટે આ ગ્રંથની રચના દોષરૂપ નથી. ॥૩૦॥

શ્લોક :-

ઘ્યાતિમેષ્યતિ પરમયં પુનઃ સજ્જનૈરનુગૃહીત એવ ચ ।

કિં ન શઙ્કરશિરોનિવાસતો નિમ્નગા સુવિદિતા સુરાપગા ॥૩૧॥

અન્યથાર્થ :-

પુનઃ=વળી સજ્જનૈરનુગૃહીત એવ ચ=સજ્જનો વડે અનુગૃહીત જ અયં= આ=પ્રસ્તુત ગ્રંથ પરાં ઘ્યાતિમેષ્યતિ=પરાખ્યાતિને પામશે શઙ્કરશિરોનિવાસતઃ= શંકરના શિરના નિવાસના કારણે નિમ્નગા=નિમ્નગ એવી ગંગા નદી કિં ન સુવિદિતા સુરાપગા=શું દેવતાઈ નદીરૂપે સુવિદિત નથી ? ॥૩૧॥

શ્લોકાર્થ :-

વળી, સજ્જનો વડે અનુગૃહીત જ આ=પ્રસ્તુત ગ્રંથ પરાખ્યાતિને પામશે. શંકરના શિરના નિવાસના કારણે નિમ્નગ એવી ગંગા નદી શું દેવતાઈ નદીરૂપે સુવિદિત નથી ? ॥૩૧॥

ભાવાર્થ :-

ગ્રંથકારશ્રીએ પોતાના અને અન્યના સ્મરણમાત્રના ઉદ્દેશથી આ ગ્રંથની રચના કરેલ છે, તેથી તત્ત્વના અર્થી એવા સજ્જન પુરુષો જો આ ગ્રંથનું અધ્યયન કરીને યોગ્ય જીવોને આ ગ્રંથનું મહત્ત્વ બતાવીને અનુગ્રહ કરશે તો આ ગ્રંથ જગતમાં શ્રેષ્ઠ ખ્યાતિને પામશે; કેમ કે પૂર્વના ઉત્તમ પુરુષોના ગ્રંથોમાંથી તત્ત્વને ગ્રહણ કરીને આ ગ્રંથનું નિર્માણ થયેલ છે. માટે આ ગ્રંથમાં બતાવેલા પદાર્થો યોગ્ય જીવોને અતિ ઉપકારક જણાશે.

વળી, પોતાના કથનને દૃષ્ટાંતથી પુષ્ટ કરવા અર્થે ગ્રંથકારશ્રી કહે છે : ગંગા નદી શંકરના મસ્તકમાંથી નીચે આવનાર છે. તેથી નીચે આવનાર હોવા છતાં શંકરના મસ્તકના નિવાસના કારણે દેવતાઈ નદી તરીકે સુપ્રસિદ્ધ થઈ છે. તેમ સામાન્ય શક્તિવાળા એવા ગ્રંથકારશ્રી વડે આ ગ્રંથ રચાયેલ છે, તોપણ પૂર્વના ઉત્તમ પુરુષોનાં વચનોથી નિર્માણ થયેલ છે. તેથી જો સજ્જન પુરુષો આ ગ્રંથનું અધ્યયન કરશે તો અવશ્ય આ ગ્રંથ તત્ત્વને બતાવનારો છે તેવું સજ્જન પુરુષોને જણાશે. તેથી આ ગ્રંથ ભગવાનના શાસનના ગંભીર પદાર્થોને બતાવનાર છે, એ પ્રકારની પરાખ્યાતિને પામશે. ॥૩૧॥

શ્લોક :-

યત્ર સ્યાદ્વાદવિદ્યા પરમતતિમિરધ્વાન્તસૂર્યાશુધારા
નિસ્તારાજ્જન્મસિન્ધોઃ શિવપદપદવીં પ્રાણિનો યાન્તિ યસ્માત્ ।
અસ્માકં કિઞ્ચ યસ્માદ્ ભવતિ શમરસૈર્નિત્યમાકઠ્ઠતૃપ્તિઃ
જૈનેન્દ્રં શાસનં તદ્વિલસતિ પરમાનન્દકન્દામ્બુવાહઃ ॥૩૨॥

અન્યથાર્થ :-

યત્ર=જેમાં=જે જિનશાસનમાં પરમતતિમિરધ્વાન્તસૂર્યાશુધારા=પરમતરૂપી અંધકારને નાશ કરવામાં સૂર્યના પ્રકાશની ધારારૂપ સ્યાદ્વાદવિદ્યા=સ્વાદ્વાદ વિદ્યા છે યસ્માત્=જેનાથી=જે જિનશાસનથી જન્મસિન્ધોઃ નિસ્તારાત્=જન્મરૂપી સમુદ્રથી નિસ્તાર થતો હોવાના કારણે પ્રાણિનો=પ્રાણીઓ શિવપદપદવીં યાન્તિ=શિવપદની પદવીને પામે છે,

કિઞ્ચ=વળી, યસ્માત્=જેનાથી=જે જિનશાસનથી, અસ્માકં=અમોને શમર-સૈર્નિત્યમાકઠ્ઠતૃપ્તિઃ=શમરસ વડે નિત્ય આકંઠ તૃપ્તિ ભવતિ=થાય છે, પરમાનન્દ-કન્દામ્બુવાહઃ જૈનેન્દ્રં શાસનં તદ્=પરમઆનંદના કંદને સિંચન કરવા માટે પ્રાણીને વહન કરનાર એવું તે જૈનેન્દ્ર શાસન, વિલસતિ=વિલાસ પામે છે. ॥૩૨॥

શ્લોકાર્થ :-

જેમાં=જે જિનશાસનમાં, પરમતરૂપી અંધકારને નાશ કરવામાં સૂર્યના પ્રકાશની ધારારૂપ સ્યાદ્વાદ વિદ્યા છે, જેનાથી=જે જિનશાસનથી, જન્મરૂપી સમુદ્રથી નિસ્તાર થતો હોવાના કારણે પ્રાણીઓ શિવપદની પદવીને પામે છે.

વળી, જેનાથી=જે જિનશાસનથી, અમોને શમરસ વડે નિત્ય આકંઠ તૃપ્તિ થાય છે, પરમઆનંદના કંદને સિંચન કરવા માટે પ્રાણીને વહન કરનાર એવું તે જૈનેન્દ્ર શાસન વિલાસ પામે છે. ॥૩૨॥

ભાવાર્થ :-

ગ્રંથકારશ્રીએ જૈનશાસનની સ્યાદ્વાદ શૈલીને કહેનારા ઉત્તમ પુરુષોનાં વચનોને ગ્રહણ કરીને પ્રસ્તુત ગ્રંથની રચના કરેલ છે. તેથી પ્રસ્તુત ગ્રંથની ઉત્પત્તિનું સ્થાન જૈનશાસન છે, અને તે જૈનશાસન કેવા ગુણોવાળું છે, તે બતાવે છે.

જૈનશાસનમાં સ્યાદ્વાદ વિદ્યા વર્તે છે, જે સ્યાદ્વાદ વિદ્યા પરદર્શનના એકાંતવાદરૂપ અંધકારનો નાશ કરવા માટે સૂર્યનાં કિરણોની ધારારૂપ છે. તેથી જેઓ જૈનશાસનની સ્યાદ્વાદ વિદ્યાને પ્રાપ્ત કરે છે, તેઓના ચિત્તમાં એકાંતવાદનું અજ્ઞાન દૂર થાય છે.

વળી, જૈનશાસન સર્વનયોની દૃષ્ટિથી યોગમાર્ગને યથાર્થ બતાવે છે, જેનાથી યોગ્ય જીવો સંસારરૂપી સમુદ્રથી નિસ્તાર પામે છે અને મોક્ષને પ્રાપ્ત કરે છે. તેથી જૈનશાસન મોક્ષપ્રાપ્તિનું પ્રબળ કારણ છે.

વળી, ગ્રંથકારશ્રી કહે છે કે “જૈનશાસનથી અમને શમરસ વડે નિત્ય, આકંઠ તૃપ્તિ થાય છે; કેમ કે જૈનશાસનની સ્યાદ્વાદ શૈલીનું અધ્યયન કરવાથી સંસારના સર્વ રસો શાંત થાય છે અને આત્માના પારમાર્થિક સ્વરૂપનો યથાર્થ બોધ થવાથી હંમેશા આકંઠ તૃપ્તિ થાય તેવો શમરસ પ્રાપ્ત થાય છે.

વળી, આત્માને પરમઆનંદની પ્રાપ્તિ મોક્ષમાં છે, અને તે આનંદની પ્રાપ્તિનો કંદ તત્ત્વનું યથાર્થ દર્શન છે, અને તે તત્ત્વના યથાર્થ દર્શનરૂપ કંદને જળથી સીંચન કરનાર એવું વાદળારૂપ જૈનશાસન છે. તેથી જેઓ જૈનશાસનના તત્ત્વને પ્રાપ્ત કરે છે, તેઓના ચિત્તમાં પરમઆનંદના બીજભૂત એવો તત્ત્વની રુચિરૂપ કંદ સ્યાદ્વાદરૂપ જળનું સીંચન થવાને કારણે ઉલ્લસિત થાય છે. આવું સર્વોત્તમ જૈનશાસન જગતમાં વિસ્તારને પામે છે. ॥૩૨॥

ટીકા :-

શિષ્ટાદ્વાત્રિંશિકા સજ્જનગુણવર્ણનમયી ગ્રન્થાવિષ્ણેદહેતુમઙ્ગલરૂપા સ્પષ્ટા ॥૧-૩૨॥

ટીકાર્થ :-

સજ્જનોના ગુણના વર્ણનરૂપ શિષ્ટાદ્વાત્રિંશિકા=સજ્જનસ્તુતિદ્વાત્રિંશિકા ગ્રંથના અવિષ્ણેદના હેતુથી મંગલરૂપે કરાયેલી છે, (અને) તે સ્પષ્ટ છે.

ભાવાર્થ :-

ગ્રંથકારશ્રીએ સજ્જનના ગુણોના વર્ણનમય આ દ્વાત્રિંશિકા રચેલ છે, અને ગ્રંથના અંતમાં મંગલ કરવાના પ્રયોજનથી આ બત્રીશી ગ્રંથના અંતે રચેલ છે, અને ગ્રંથના અંતે કરાતું મંગલ ગ્રંથના અવિચ્છેદના હેતુથી કરાય છે.

યોગ્ય જીવોનું આ ગ્રંથ અધ્યયન કરે અને તેની અવિચ્છિન્ન પરંપરા જગતમાં ચાલે, જેથી ગ્રંથકારશ્રીએ બતાવેલ યોગમાર્ગના મર્મને પામીને ભાવિમાં યોગ્ય જીવો પણ પરમ કલ્યાણને પામે.

॥ इति सज्जनस्तुतिद्वात्रिंशिका ॥३२॥

❁ દ્વાત્રિંશદ્વાત્રિંશિકા ગ્રંથની પ્રશસ્તિ ❁

શ્લોક :-

પ્રતાપાર્કે યેષાં સ્ફુરતિ વિહિતાકબ્બરમનઃ-
 સરોજપ્રોલ્લાસે ભવતિ કુમતધ્વાન્તવિલયઃ ।
 વિરેજુઃ સૂરીન્દ્રાસ્ત ઇહ જયિનો હીરવિજયા
 દયાવલ્લીવૃદ્ધૌ જલદજલધારાયિતગિરઃ ॥૧૧॥

અન્યથાર્થ :-

વિહિતાકબ્બરમનઃસરોજપ્રોલ્લાસે યેષાં પ્રતાપાર્કે સ્ફુરતિ=કરેલો છે અકબરના મનરૂપી સરોજનો=કમળનો પ્રોલ્લાસ જેણે એવો જેઓનો પ્રતાપરૂપી અર્ક=સૂર્ય સ્ફુરાયમાન થયે છે તે કુમતધ્વાન્તવિલયઃ=કુમતરૂપી ધ્વાન્તનો વિલય=નાશ ભવતિ=થાય છે તે=તે જયિનઃ=જય પામનારા દયાવલ્લીવૃદ્ધૌ=દયારૂપી વેલડીની વૃદ્ધિમાં જલદજલધારાયિતગિરઃ=કરેલી છે જલદની=વાદળની જલધારાની આચરણ જેણે એવી વાણીવાળા હીરવિજયાઃ સૂરીન્દ્રાઃ=હીરવિજયસૂરીન્દ્ર ઇહ=અહીં=વીર પ્રભુનાં શાસનમાં વિરેજુઃ=વિરાજતા હતા. ॥૧૧॥

શ્લોકાર્થ :-

કરેલો છે અકબરના મનરૂપી કમળનો પ્રોલ્લાસ જેમણે એવો જેઓનો પ્રતાપરૂપી સૂર્ય સ્ફુરાયમાન થયે છે તે કુમતરૂપી અંધકારનો વિલય થાય છે તે જય પામનારા, દયારૂપી વેલડીની વૃદ્ધિમાં વાદળાની જલધારાની આચરણ કરે એવી વાણીવાળા, હીરવિજયસૂરીન્દ્ર વીર પ્રભુના શાસનમાં વિરાજતા હતા. ॥૧૧॥

ભાવાર્થ :-

પૂ. શ્રી હીરસૂરીશ્વરજી મહારાજ સાહેબના પ્રતાપથી પ્રભાવિત થયેલા અકબરને તત્ત્વ જાણવાની જિજ્ઞાસા થઈ, તેથી તેમના તેજથી અકબરનું મન

યોગમાર્ગને અભિમુખ ભાવવાળું થયું, તે પૂ. શ્રી હીરસૂરીશ્વરજી મહારાજ સા.ના પ્રતાપના કારણે ઘણા કુમતનો અંધકાર જગતમાં વિલય પામ્યો; કેમ કે તેમના પ્રભાવથી સન્માર્ગનું સ્થાપન થવાથી તે વખતે પ્રવર્તતા કુમતો નાશ પામ્યા.

વળી, પૂ. શ્રી હીરસૂરીશ્વરજી મહારાજ સા.ની વાણી દયાની વેલીની વૃદ્ધિમાં વાદળાની જલધારાની વૃષ્ટિ જેવી હતી, જેથી તેમના ઉપદેશને પામીને ઘણા યોગ્ય જીવોમાં દયાળુ સ્વભાવ પ્રગટ્યો. આથી અકબરે પણ પર્યુષણાદિ પર્વોમાં “અમારિ” પ્રવર્તાવેલ. તે પૂ. હીરસૂરીશ્વરજી મહારાજ સા. ગ્રંથકારશ્રીના અસ્તિત્વ પૂર્વે ભગવાનના શાસનમાં ખિરાજતા હતા. ॥૧॥

શ્લોક :-

પ્રમોદં યેષાં સદ્ગુણગણભૃતાં બિભ્રતિ યશઃ-

સુધાં પાયં પાયં કિમિહ નિરપાયં ન વિબુધાઃ ।

અમીષાં ષટ્તર્કોદધિમથનમન્યાનમતયઃ

સુશિષ્યોપાધ્યાયા બભુરિહ હિ કલ્યાણવિજયાઃ ॥૨॥

અન્યથાર્થ :-

સદ્ગુણગણભૃતાં યેષાં=સદ્ગુણના ગણભૃત્ એવા જેઓના=સદ્ગુણોના સમૂહને ધારણ કરનારા એવા શ્રી પૂ. હીરવિજયસૂરીન્દ્ર મ.સા.ના યશઃ સુધાં=યશસ્વી અમૃતને પાયં પાયં=પી પીને વિબુધાઃ=વિબુધો=પંડિત પુરુષો ઇહ=અહીં=જગતમાં કિં=શું નિરપાયં પ્રમોદં=નિરપાય એવા=નિર્દોષ એવા પ્રમોદને ન બિભ્રતિ ?=ધારણ કરતા નથી ? અર્થાત્ ધારણ કરે જ છે. અમીષાં=એ પૂ. શ્રી હીરવિજયસૂરીન્દ્ર મ.સા.ના ષટ્તર્કોદધિમથનમન્યાનમતયઃ= ષટ્તર્કરૂપી ઉદધિના મથન માટે મંથાન જેવી મતિવાળા=છ દર્શનરૂપી સમુદ્રને વલોવવા માટે રવૈયા જેવી મતિવાળા સુશિષ્યોપાધ્યાયાઃ=સુશિષ્ય ઉપાધ્યાય કલ્યાણવિજયાઃ=કલ્યાણવિજય ઇહ=અહીં=ભગવાનના શાસનમાં બભુઃ=થયા. ॥૨॥

✽ ‘હિ’ પાદપૂર્તિ અર્થે છે.

શ્લોકાર્થ :-

સદ્ગુણોના સમૂહને ધારણ કરનારા એવા પૂ. શ્રી હીરવિજયસૂરીન્દ્ર મ.સા.ના યશરૂપી અમૃતને પી પીને પંડિત પુરુષો જગતમાં શું નિર્દોષ એવા પ્રમોદને ધારણ કરતા નથી ? અર્થાત્ ધારણ કરે જ છે. એ શ્રી પૂ. હીરવિજયસૂરીન્દ્ર મ.સા.ના ષટ્દર્શનરૂપી સમુદ્રને વલોવવા માટે રવૈયા જેવી મતિવાળા, સુશિષ્ય ઉપાધ્યાય કલ્યાણવિજયજી ભગવાનના શાસનમાં થયા. ॥૨॥

ભાવાર્થ :-

પૂ. શ્રી હીરસૂરીશ્વરજી મહારાજ સા. સંયમના અત્યંત પરિણામવાળા હતા, અને પંડિત પુરુષોને સંયમી તરીકેનો તેમનો યશ અત્યંત પ્રીતિ ઉત્પન્ન કરતો હતો. તે પૂ. હીરસૂરીશ્વરજી મ.સા.ના સુશિષ્ય પૂ. કલ્યાણવિજયજી મ.સા. ઉપાધ્યાય થયા, જેઓની ષટ્દર્શનના અધ્યયન વિષયક નિર્મળ મતિ હતી. ॥૨॥

શ્લોક :-

ચમત્કારં દત્તે ત્રિભુવનજનાનામપિ હૃદિ
સ્થિતિર્હૈમી યસ્મિન્નધિકપદસિદ્ધિપ્રણયિની ।
સુશિષ્યાસ્તે તેષાં બભુરધિકવિદ્યાર્જિતયશઃ-
પ્રશસ્તશ્રીભાજઃ પ્રવરવિબુધા લાભવિજયાઃ ॥૩॥

અન્વયાર્થ :-

યસ્મિન્=જેઓમાં=જે પૂ. કલ્યાણવિજયજી મ.સા.માં (વર્તતી) અધિકપદ-સિદ્ધિપ્રણયિની=અધિક પદની સિદ્ધિને કરનારી એવી હૈમી સ્થિતિ:=હેમી સ્થિતિ=સિદ્ધહેમ-વ્યાકરણ સંબંધી મર્યાદા ત્રિભુવનજનાનામપિ=ત્રિભુવનના જનોના પણ હૃદિ=હૃદયમાં ચમત્કારં દત્તે=ચમત્કારને આપે છે=આશ્ચર્ય કરે છે તેષાં તુ=વળી તેઓના=તે પૂ. કલ્યાણવિજયજી મ.સા.ના સુશિષ્યાઃ=સુશિષ્ય અધિકવિદ્યાર્જિતયશઃ=પ્રશસ્તશ્રીભાજઃ=અધિક વિદ્યાથી અર્જીત યશરૂપી પ્રશસ્ત લક્ષ્મીને ભજનારા પ્રવરવિબુધાઃ=પ્રવર વિબુધ એવા લાભવિજયાઃ=લાભવિજય બભુઃ=થયા. ॥૩॥

શ્લોકાર્થ :-

જે પૂ. કલ્યાણવિજયજી મ. સા.માં વર્તતી અધિક પદની સિદ્ધિને કરનારી એવી સિદ્ધહેમવ્યાકરણ સંબંધી મર્યાદા ત્રિભુવનના જનોના પણ હૃદયમાં આશ્ચર્ય કરે છે, વળી તે પૂ. કલ્યાણવિજયજી મ. સા.ના સુશિષ્ય અધિક વિદ્યાથી અર્જિત યશઃપી પ્રશસ્ત લક્ષ્મીને ભજનારા પ્રવર વિબુધ એવા પૂ. લાભવિજયજી મ. સા. થયા. ॥૩॥

નોંધ :- પ્રસ્તુત શ્લોકનાં ત્રીજા પાદમાં 'સુશિષ્યાસ્તે' છે, તેને સ્થાને 'સુશિષ્યાસ્તુ' હોય તેમ ભાસે છે.

ભાવાર્થ :-

પ્રથમ શ્લોકમાં પૂ. શ્રી હીરસૂરિશ્વરજી મહારાજ સા.ની સ્તુતિ કરી. ત્યારપછી તેમના શિષ્ય પૂ. કલ્યાણવિજયજી મ. સા.ની સ્તુતિ કરી. હવે તે પૂ. કલ્યાણવિજયજી મ. સા.ના શિષ્ય પૂ. લાભવિજયજી મ. સા.ની સ્તુતિ કરતાં કહે છે.

પૂ. કલ્યાણવિજયજી ઉપાધ્યાય મ. સા. સિદ્ધહેમ વ્યાકરણમાં વિશિષ્ટ બોધવાળા હતા. તેથી તેનાં ઘણાં સ્થાનોને તે રીતે સ્પષ્ટ કરતા હતા કે જેથી વિદ્વાનોને પણ આશ્ચર્ય થતું હતું, અને પૂ. કલ્યાણવિજયજી મ. સા.ના શિષ્ય પૂ. લાભવિજયજી મ. સા. થયા, જેઓ ઘણાં શાસ્ત્રોને ભણેલા હતા. ॥૩॥

શ્લોક :-

યદીયા દૃગ્લીલાભ્યુદયજનની માદૃશિ જને
જડસ્થાનેઽપ્યર્કદ્યુતિરિવ જવાત્ પઙ્કજવને ।
સ્તુમસ્તચ્છિષ્યાણાં બલમવિક્કલં જીતવિજયા-
ભિધાનાં વિજ્ઞાનાં કનકનિકષસ્નિગ્ધવપુષામ્ ॥૪॥

અન્યાર્થ :-

પઙ્કજવને=પંકજના વનમાં=કમળના વનમાં જવાત્=ઝડપથી અર્કદ્યુતિ:
ઝવ=અર્કની ધુતિ જેવી=સૂર્યના પ્રકાશ જેવી યદીયા દૃગ્લીલા=જેની દૃગ્લીલા=
જે પૂ. લાભવિજયજી મ. સા.ની દૃષ્ટિનો વિલાસ માદૃશિ જડસ્થાનેઽપિ

જને=મારા જેવા જડસ્થાનવાળા પણ જનમાં અભ્યુદયજનની=અભ્યુદયની જનની થઈ=આબાદીને પેદા કરનારી થઈ કનકનિકષસ્નિગ્ધવપુષામ્=સુવર્ણના કસોટી પથ્થર જેવા સ્નિગ્ધ શરીરવાળા વિજ્ઞાનાં જીતવિજયાભિયાનાં તચ્છિષ્યાણાં= પંડિત એવા પૂ. જીતવિજય મ. સા.ના અભિધાનવાળા તેઓના શિષ્યના= વિદ્વાન પૂ. જીતવિજયજી મ. સા. નામના તે પૂ. લાભવિજયજી મ. સા.ના શિષ્યના, અવિકલં બલં=અવિકલ બળને સ્તુમઃ=અમે સ્તવીએ છીએ એમ ગ્રંથકારશ્રી કહે છે. ॥૪॥

શ્લોકાર્થ :-

કમળના વનમાં ઝડપથી સૂર્યના પ્રકાશ જેવી જે પૂ. લાભવિજયજી મ. સા.ની દૃષ્ટિનો વિલાસ મારા જેવા જડના સ્થાનવાળા પણ જનમાં અભ્યુદયની જનની થઈ; સુવર્ણના કસોટી પથ્થર જેવા સ્નિગ્ધ શરીરવાળા, પંડિત એવા પૂ. જીતવિજય મ. સા. નામના તે પૂ. લાભવિજયજી મ. સા.ના શિષ્યના અવિકલ બળની અમે સ્તવના કરીએ છીએ. ॥૪॥

ભાવાર્થ :-

પૂ. કલ્યાણવિજયજી મ. સા.ના શિષ્ય પૂ. લાભવિજયજી મ. સા. ઘણાં શાસ્ત્રો ભણેલા હતા, તેથી ગ્રંથકારશ્રીને તેમની પાસેથી ઘણા પ્રકારનું જ્ઞાન પ્રાપ્ત થયેલું છે. તેમના પૂ. જીતવિજયજી મ. સા. નામના શિષ્ય હતા, જેમના દેહનો વર્ણ કસોટીના પથ્થર જેવો શ્યામ હોવા છતાં સ્નિગ્ધ હતો, અને જેઓનું બળ અવિકલ હતું=તપ, સંયમની પ્રવૃત્તિ કરવામાં સમર્થ શરીર હતું, તેમની અમે સ્તુતિ કરીએ છીએ. ॥૪॥

શ્લોક :-

પ્રકાશાર્થં પૃથ્વ્યાસ્તરણિરુદયાદ્રેરિહ યથા
 યથા વા પાથોભૃત્સકલજગદર્થં જલનિધેઃ ।
 તથા વાણારસ્યાઃ સવિધમભજન્ યે મમ કૃતે
 સતીર્થ્યાસ્તે તેષાં નયવિજયવિજ્ઞા વિજયિનઃ ॥૫॥

અન્યથાર્થ :-

इह=અહીં=જગતમાં યથા=જેમ તરણિ:=સૂર્ય પૃથ્વીયા: પ્રકાશાર્થ=પૃથ્વીના પ્રકાશ અર્થે ઉદયાદ્રે:=ઉદયાદ્રિની=ઉદયાચલ પર્વતની (નજદીકતાને ભજે છે) યથા વા=અથવા જેમ પાથોભૃત્=વાદળ સકલજગદર્થ=સકલ જગત અર્થે જલનિધે:=જલનિધિની=સમુદ્રની (નજદીકતાને ભજે છે) તથા=તેમ તેષાં=તેઓના=તે પૂ. જીતવિજયજી મ.સા.ના સતીર્થ્યા:=સતીર્થ્ય=ગુરુભાઈ એવા યે=જેમણે મમ કૃતે=મારા માટે વાણારસ્યા: સવિથં=વાણારસીના સવિધને=કાશીની નજદીકતાને અભજન્=ભજી તે=તે નયવિજયવિજ્ઞા:=પૂ. નયવિજય પંડિત વિજયિન:=વિજય પામનારા હતા. ॥૫॥

શ્લોકાર્થ :-

જગતમાં જેમ સૂર્ય પૃથ્વીના પ્રકાશ અર્થે ઉદયાચલ પર્વતની નજદીકતાને ભજે છે, અથવા જેમ વાદળ સમગ્ર જગત અર્થે સમુદ્રની નજદીકતાને ભજે છે, તેમ તે પૂ. જીતવિજયજી મ. સા.ના ગુરુભાઈ એવા જેમણે મારા માટે વાણારસીની નજદીકતાને ભજી, તે પૂ. નયવિજયજી મ. સા. પંડિત વિજય પામનારા હતા. ॥૫॥

ભાવાર્થ :-

પૂ. જીતવિજયજી મ. સા.ના ગુરુભાઈ પૂ. નયવિજયજી મ. સા. હતા અને તે પૂ. નયવિજયજી મ. સા. ગ્રંથકાર શ્રી યશોવિજયજી મ. સા.ના ગુરુ છે, અને જેઓ ગ્રંથકારને વિદ્વાન બનાવવા અર્થે કાશીમાં લઈ ગયેલા તે પૂ. નયવિજયજી મ. સા. ભગવાનના શાસનમાં વિજયવંતા વર્તે છે. ॥૫॥

શ્લોક :-

यशोविजयनाम्ना तच्चरणांभोजसेविना ।

द्वात्रिंशिकानां विवृतिश्चक्रे तत्त्वार्थदीपिका ॥६॥

અન્યથાર્થ :-

તચ્ચરણામ્ભોજસેવિના=તેમના ચરણાંભોજના સેવી=તે પૂ. નયવિજયજી મ.સા.ના ચરણરૂપી કમળને સેવનારા યશોવિજયનામ્ના='યશોવિજય' નામના

સાધુ વડે દ્વાત્રિંશિકાનાં=બત્રીશીઓની વિવૃત્તિ: તત્ત્વાર્થદીપિકા=વિવૃત્તિ=વ્યાખ્યા
'તત્ત્વાર્થદીપિકા' ચક્રે=કરાઈ. ॥૬॥

શ્લોકાર્થ :-

તે પૂ. નયવિજયજી મ.સા.ના ચરણકમળને સેવનારા યશોવિજય
નામના સાધુ વડે બત્રીશીઓની વિવૃત્તિ 'તત્ત્વાર્થદીપિકા' કરાઈ. ॥૬॥

ભાવાર્થ :-

તે પૂ. નયવિજયજી મ. સા.ના શિષ્ય શ્રી યશોવિજયજીએ બત્રીશીની
'તત્ત્વાર્થદીપિકા' ટીકા કરી છે. ॥૬॥

અવતરણિકા :-

ગ્રંથકારશ્રીએ પૂ. હીરસૂરીશ્વરજી મહારાજથી પોતાના ગુરુ સુધીની પરંપરાની
સ્તુતિ કરી અને પોતે આ ગ્રંથની ટીકા કરેલ છે તે બતાવ્યું. હવે કેટલાક
બીજાનાં છિદ્રોને જોનારા પુરુષો તેમના ગ્રંથમાં દોષોનું ઉદ્ભાવન કરે છે,
તે અનુચિત છે. તે બતાવવા અર્થે કહે છે -

શ્લોક :-

મહાર્થે વ્યર્થત્વં ક્વચન સુકુમારે ચ રચને
બુધત્વં સર્વત્રાપ્યહહ મહતાં કુવ્યસનિતામ્ ।
નિતાન્તં મૂર્ખાણાં સદસિ કરતાલૈઃ કલયતાં
ખલાનાં સાદ્ગુણ્યે ક્વચિદપિ ન દૃષ્ટિર્નિવિશતે ॥૭॥

અન્યાર્થ :-

અહહ=અહો ! મૂર્ખાણાં સદસિ=મૂખાઓની સભામાં કરતાલૈઃ=કરના તાલો
વડે=હાથતાળીઓ વડે ક્વચન મહાર્થે વ્યર્થત્વં=કોઈક મહાન અર્થમાં વ્યર્થપણાને
માનતા સુકુમારે ચ રચને સર્વત્રાપિ બુધત્વં=અને સુકુમાર રચનમાં સર્વત્ર પણ
બુધપણાને=સરળ રચનાવાળા ગ્રંથમાં સર્વત્ર પણ પંડિતપણાને માનતા
મહતાં નિતાન્તં કુવ્યસનિતાં=મહાન પુરુષોની અત્યંત કુવ્યસનીપણાને કલયતાં=
માનતા એવા ખલાનાં=ખલોની=ખરાબ પુરુષોની દૃષ્ટિઃ=દૃષ્ટિ ક્વચિદપિ=

ક્યારેય પણ સાદ્ગુણે=સાદ્ગુણ્યમાં=સદ્ગુણપણામાં ન નિવિશતે=નિવેશ પામતી નથી. ॥૭॥

શ્લોકાર્થ :-

અહો ! મૂર્ખાઓની સભામાં હાથતાળીઓ વડે કોઈક મહાન અર્થમાં વ્યર્થપણાને માનતા અને સરળ રચનાવાળા ગ્રંથમાં સર્વત્ર પણ પંડિતપણાને માનતા, મહાન પુરુષોની અત્યંત કુલ્લસનીપણાને માનતા એવા ખરાબ પુરુષોની દૃષ્ટિ ક્યારેય પણ સાદ્ગુણપણામાં પ્રવેશ પામતી નથી. ॥૭॥

ભાવાર્થ :-

ખલપુરુષો મૂર્ખાઓની સભામાં હાથતાળી વડે પોતાના ભાવો વ્યક્ત કરતા મહાઅર્થવાળા ગંભીર ગ્રંથોમાં વ્યર્થપણાને કહે છે અર્થાત્ ગ્રંથકારશ્રીએ જે પ્રસ્તુત “દ્વાત્રિશિકા” રચી છે, તે મહાન અર્થને કહેનારી છે, તેને ખલવેશધારી સાધુઓ “આ રચના વ્યર્થ છે” તેમ કહે છે, અને “સરળ રચનાવાળા ગ્રંથોને ગ્રહણ કરીને આ ગ્રંથરચના કરનારા વિબુધ છે”, એ પ્રમાણે કહીને ગ્રંથકારશ્રીની ગંભીર અર્થને કહેનારી ‘દ્વાત્રિશિકા’ ગ્રંથનું અવમૂલ્યન કરે છે, અને સામાન્ય પદાર્થને કહેનાર એવા ગ્રંથોને મહત્ત્વ આપે છે; અને મહાપુરુષોની રચનામાં “અમે વિદ્વાન છીએ” એ પ્રકારની વિદ્વત્તા બતાવવાની કુલ્લસનિતા છે, તેમ માનતા એવા તે ખલપુરુષોની દૃષ્ટિ ક્યારેય પણ સાદ્ગુણમાં નિવેશ પામતી નથી અર્થાત્ ભગવાનના વચનના પરમાર્થને કહેનારાં સુંદર વચનોમાં તેમની મતિ ક્યારેય પણ પ્રવેશ પામતી નથી. પરંતુ માત્ર તેઓ કહે છે કે સર્વ લોકોને ગ્રાહ્ય થાય તેવા જ ગ્રંથો રચવા જોઈએ. આ પ્રકારની વિદ્વત્તાના પ્રદર્શન કરનાર એવા ગ્રંથની રચનાથી શું ? એમ કહીને તે ગ્રંથની નિંદા કરે છે, તે ખલોની કુદૃષ્ટિ છે. ॥૭॥

અવતરણિકા :-

ખલપુરુષો મહાઅર્થને કહેનારા ગ્રંથવિષયક શું કહે છે, તે પૂર્વશ્લોકમાં બતાવ્યું. હવે મહાઅર્થને કહેનારા ગ્રંથને જોઈને સાદ્ગુણો શું કહે છે, તે બતાવવા અર્થે કહે છે -

શ્લોક :-

અપિ ન્યૂનં દત્ત્વાભ્યધિકમપિ સંમીલ્ય સુનયૈ-
વિતત્ય વ્યાખ્યેયં વિતથમપિ સદ્ગોપ્ય વિધિના ।
અપૂર્વગ્રન્થાર્થપ્રથનપુરુષાર્થાદ્વિલસતાં સતાં
દૃષ્ટિઃ સૃષ્ટિઃ કવિકૃતિવિભૂષોદયવિદ્યૌ ॥૮॥

અન્યથાર્થ :-

અપિ=વળી ન્યૂનં અભ્યધિકમપિ દત્ત્વા=ન્યૂનને અભ્યધિક પણ આપીને સુનયૈઃ સંમીલ્ય=સુનયો દ્વારા સંમિલન કરીને વ્યાખ્યેયં વિતત્ય=વ્યાખ્યેયને વિસ્તારીને વિતથમપિ વિધિના સદ્ગોપ્ય=વિતથને પણ વિધિથી સંગોપવીને અપૂર્વગ્રન્થાર્થપ્રથનપુરુષાર્થાત્=અપૂર્વ એવા ગ્રંથના અર્થોના વિસ્તાર કરવાના પુરુષાર્થથી વિલસતાં સતાં=વિલાસ પામતા એવા સંતોની=સત્પુરુષોની દૃષ્ટિઃ= દૃષ્ટિ કવિકૃતિવિભૂષોદયવિદ્યૌ=કવિની કૃતિની વિભૂષાના ઉદયની વિધિમાં= કવિએ કરેલી કૃતિની શોભાની વૃદ્ધિ માટેની ક્રિયામાં સૃષ્ટિઃ=સૃષ્ટિરૂપ= સર્જનરૂપ છે. ॥૮॥

શ્લોકાર્થ :-

વળી, ન્યૂનને અભ્યધિક પણ આપીને, સુનયો દ્વારા મેળવીને, વ્યાખ્યેયને વિસ્તારીને, વિતથને પણ વિધિપૂર્વક છુપાવીને, અપૂર્વ એવા ગ્રંથના અર્થોનો વિસ્તાર કરવાના પુરુષાર્થથી વિલાસ પામતા એવા સત્પુરુષોની દૃષ્ટિ કવિએ કરેલી કૃતિની શોભાની વૃદ્ધિ માટેની ક્રિયામાં સર્જનરૂપ છે. ॥૮॥

ભાવાર્થ :-

કોઈ મહાપુરુષોએ ગંભીર અર્થને કહેનારા જિનવચન અનુસાર શાસ્ત્રની રચના કરેલ હોય અને તેમાં કંઈક ન્યૂનતા દેખાય તો સત્પુરુષો તે સ્થાનમાં ન્યૂનતા દૂર થાય તે રીતે અધિકને ઉમેરે છે. તેથી તે ગ્રંથમાં ન્યૂનતા દૂર થવાથી તત્ત્વની યથાર્થ પ્રાપ્તિ કરાવે તેવો તે ગ્રંથ બને છે.

વળી, કોઈ મહાપુરુષનો તત્ત્વને બતાવનારો ગ્રંથ હોય અને સંતપુરુષોને

દેખાય કે આ ગ્રંથમાં સુનયોનું મિલન કરવામાં આવે તો આ ગ્રંથ તત્ત્વપ્રાપ્તિમાં ઉપકારક થાય તેમ છે તો તે સંતપુરુષોની દૃષ્ટિ તે ગ્રંથમાં સુનયોનું સંમિલન કરે છે.

વળી, કોઈક સ્થાનમાં તે ગ્રંથનો વ્યાખ્યેય પદાર્થ વિસ્તાર કરવા જેવો જણાય તો તેનો વિસ્તાર કરીને તે ગ્રંથને અતિશયિત કરે છે.

વળી, કોઈ મહાપુરુષોએ જિનવચન અનુસાર ગ્રંથની રચના કરી હોય અને અનાભોગથી કોઈક સ્થાનમાં સ્ખલના થઈ હોય તો સંતપુરુષો તે ગ્રંથનું અવમૂલ્યન કરતા નથી, પરંતુ વિધિપૂર્વક તે વિપરીત કથનનું સંગોપન કરે છે, જેથી તે મહાપુરુષની આશાતના થાય નહિ અને તે ગ્રંથની ન્યૂનતા પણ દૂર થાય. તેથી અપૂર્વ એવા ગ્રંથના અર્થોનો વિસ્તાર કરવાના પુરુષાર્થથી વિલાસ પામતી એવી સત્પુરુષોની દૃષ્ટિ મહાપુરુષ એવા કોઈ કવિએ રચેલી કૃતિની શોભાને વધારવા માટે સૃષ્ટિ છે=પ્રવૃત્તિ રૂપ છે.

આમ કહીને ગ્રંથકારશ્રીને એ કહેવું છે કે પોતે મહાઅર્થને કહેનાર એવી આ “દ્વાત્રિંશિકા” ગ્રંથની રચના કરેલ છે, તેને સત્પુરુષો ઉચિત સુધારાથી વિભૂષિત કરશે, પરંતુ ખલપુરુષોની જેમ અવમૂલ્યન કરશે નહિ. ॥૮॥

શ્લોક :-

અધીત્ય સુગુરોરેનાં સુદૃઢં ભાવયન્તિ યે ।

તે લભન્તે શ્રુતાર્થજ્ઞાઃ પરમાનન્દસમ્પદમ્ ॥૧॥

અન્વયાર્થ :-

સુગુરોઃ=સુગુરુ પાસેથી એનાં=આને=બત્રીશીની વિવૃત્તિને અધીત્ય=ભાણીને યે=જેઓ સુદૃઢં=સુદૃઢ ભાવયન્તિ=ભાવન કરે છે શ્રુતાર્થજ્ઞાઃ=શ્રુતના અર્થને જાણનારા એવા તે=તેઓ પરમાનન્દસમ્પદમ્=પરમાનંદરૂપી સંપદાને લભન્તે=પ્રાપ્ત કરે છે. ॥૮॥

શ્લોકાર્થ :-

સુગુરુ પાસેથી બત્રીશીની વિવૃત્તિને ભાણીને જેઓ તેનું સુદૃઢ ભાવન કરે છે, શ્રુતના અર્થને જાણનારા એવા તેઓ પરમાનંદરૂપ સંપત્તિને પ્રાપ્ત કરે છે. ॥૮॥

ભાવાર્થ :-

ગ્રંથકારશ્રીએ પ્રસ્તુત ગ્રંથમાં સર્વજ્ઞના વચન અનુસાર શ્રુતના પદાર્થો નિબદ્ધ કર્યા છે અને તત્ત્વના અર્થો એવા જીવો સુગુરુ પાસેથી આ ગ્રંથને ભણાશે તો ભગવાને કહેલા શાસ્ત્રના પરમાર્થની તેઓને પ્રાપ્તિ થશે, અને તે પ્રમાણે બોધ કર્યા પછી તે શ્રુતથી જેઓ આત્માને સુદૃઢ ભાવિત કરશે, તેઓ શ્રુતના અર્થને જાણનારા થશે અને તેનાથી મોક્ષપદને પામશે. ॥૯॥

શ્લોક :-

પ્રત્યક્ષરં સસૂત્રાયા અસ્યા માનમનુષ્ટુભાં ।

શતાનિ ચ સહસ્રાણિ પઞ્ચપઞ્ચાશદેવ ચ ॥૧૦॥

અન્વયાર્થ :-

સસૂત્રાયા અસ્યા:=સસૂત્ર એવી આના=સૂત્રસહિત બત્રીશીની વિવૃત્તિના પ્રત્યક્ષરં=પ્રત્યક્ષર=દરેક અક્ષરને આશ્રયીને અનુષ્ટુભાં=અનુષ્ટુભોનું માનં=માન પઞ્ચ સહસ્રાણિ પઞ્ચાશદેવ ચ=પાંચ હજાર અને પચાસ જ પ્રમાણાનિ=પ્રમાણ છે. ॥૧૦॥

શ્લોકાર્થ :-

દરેક અક્ષરને આશ્રયીને સૂત્રસહિત બત્રીશીની વિવૃત્તિના અનુષ્ટુભોનું માન પાંચ હજાર અને પચાસ જ (૫૦૫૦) પ્રમાણ છે. ॥૧૦॥

નોંધ :- પ્રસ્તુત શ્લોકના ત્રીજા પાદમાં 'શતાનિ ચ' છે તેને સ્થાને 'પ્રમાણાનિ' હોય તેમ ભાસે છે.

ભાવાર્થ :-

સૂત્રસહિત આ ટીકાનું અનુષ્ટુભથી માન ગણવામાં આવે તો પાંચ હજાર ને પચાસ (=૫૦૫૦) શ્લોકપ્રમાણ આ ગ્રંથ છે. ॥૧૦॥

इति श्रीमहामहोपाध्यायन्यायविशारदन्यायाचार्यश्रीमद्यशोविजयगणिविरचिता

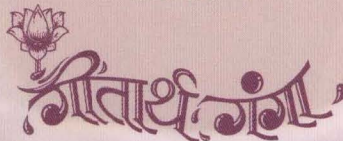
द्वात्रिंशद्द्वात्रिंशिकाः ।

“नाम सज्जन इति त्रिवर्णकं,
कर्णकोटरकुटुंबि चेद् भवेत् ।
नोल्लसन्ति विषशक्तयस्तदा,
दिव्यमन्त्रनिहताः खलोक्तयः ॥”

“सज्जन अे प्रमाणेनुं त्रए वएवाणुं नाम,
जे कर्णकोटरकुटुंबी थाय तो दिव्यमंत्रथी
हएाथेली अेवी विषशक्तिवाणी जलनी
उक्तिओ उल्लास पामती नथी.”

: प्रकाशक :

प, जैन मर्यन्ट सोसायटी, इतेहपुरा रोड, पालडी, अमरावाए-३८०००७.

टेलि./इंक्स : (०७८) २५५०४८९९, फोन : (०७८) ३२८९९४७९

E-mail : gitarthganga@yahoo.co.in

DESIGN BY

9824048680